

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 1.1 แนวคิดทฤษฎีการศึกษาปฐมวัย
 - 1.2 ความหมายของการศึกษาปฐมวัย
 - 1.3 ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย
 - 1.4 ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย
2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี)
 - 2.1 ปรัชญา
 - 2.2 หลักการ
 - 2.3 จุดหมาย
 - 2.4 คุณลักษณะตามวัย
 - 2.5 โครงสร้างของหลักสูตร
 - 2.6 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
 - 2.7 การจัดประสบการณ์
 - 2.7.1 หลักการจัดประสบการณ์
 - 2.7.2 แนวทางการจัดประสบการณ์
 - 2.7.3 การจัดกิจกรรมประจำวัน
 - 2.8 การเขียนแผนการจัดประสบการณ์
 - 2.9 การประเมินพัฒนาการ
 - 2.10 การจัดสภาพแวดล้อม
3. บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร
 - 3.1 บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย
 - 3.2 บทบาทผู้สอนระดับปฐมวัย
 - 3.3 บทบาทพ่อแม่ หรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัย

- 3.4 บทบาทของชุมชน
4. หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย
5. การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 5.1 ความเป็นมาของการศึกษาปฐมวัย
 - 5.2 นโยบายและภารกิจการจัดการศึกษาปฐมวัย
6. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคามเขต 1
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.1 แนวคิดทฤษฎีการศึกษาปฐมวัย

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย ได้เริ่มต้นมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 จนมาถึงปัจจุบัน ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ได้มีบุคคลที่มีความคิดริเริ่มหลายท่านที่ให้ความสำคัญของการศึกษาของเด็กวัยนี้ โดยได้วางรากฐานของการจัดการศึกษาในระดับนี้ โดยคำนึงถึงเด็กเป็นปัจจัยสำคัญ (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ. 254 : 114-115) ดังนี้

1. จอน อาโมส คอมินิอุส (John Amos Comenius 1592 - 1670) นักคิด นักปฏิบัติด้านการศึกษาชาวเยอรมัน มีแนวคิดที่ว่า บ้านเป็นโรงเรียนแห่งแรกของเด็ก ดังนั้น โรงเรียน สำหรับเด็ก ๆ ควรมีสภาพเหมือนบ้านที่ดี ช่วยให้เด็กมีความสุข และมีความรู้สึที่ดีต่อตนเอง เด็กต้องได้รับการฝึกฝนด้านจิตใจไปพร้อม ๆ กับด้านสติปัญญา

2. จอน ล็อก (John Locke 1632 - 1704) นักปรัชญาคนสำคัญชาวอังกฤษ เขาย้ำให้ครูหรือผู้ใหญ่ให้ความสำคัญแก่เด็ก ๆ เขาเชื่อว่าเด็กเหมือนผ้าขาว เด็กมีความแตกต่างกันช่วงวัยต้น ๆ ของชีวิต เป็นช่วงวัยสำคัญ ประสบการณ์ต่าง ๆ และการเล่นมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กอย่างยิ่ง

3. จอง จาก รูโซ (Jean Jacques Rousseau 1712 - 1778) นักปราชญ์ด้านการเมืองและการศึกษาชาวฝรั่งเศส แสดงทัศนะที่สำคัญว่า ให้ตระหนักถึงการให้เด็กเล็ก ๆ เรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติ และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

4. โจฮานน์ ไฮน์ริค เปสตาลอซซี (John Pestalozzi 1740 - 1827) นักปฏิรูปการศึกษาชาวสวิสชาติ เชื่อว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านความสนใจตามความต้องการในการเรียนรู้ นำทฤษฎีการใช้ความเมตตากรุณาแทนการลงโทษมาใช้ในห้องเรียน เป็นผู้ริเริ่มเรื่องการเตรียมความพร้อม โดยให้เด็กใช้เวลาและประสบการณ์ เพื่อให้เด็กจะได้เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้ด้วยตนเอง

5. เฟรดริก เฟอร์เบล (Fredrich Wilhelm Froebel 1782 - 1852) นักศึกษาชาวเยอรมันผู้ได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการอนุบาลศึกษา เป็นผู้จัดตั้งโรงเรียนอนุบาลเรียกว่า Kindergarten ขึ้นเป็นคนแรกได้สรุปแนวคิด และประสบการณ์ว่าการศึกษาระดับนี้ต้องเน้นให้เรียนรู้จากการเล่น และการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบและเชื่อว่าการเรียนรู้ผ่านการเล่นนี้จะช่วยให้ชีวิตพัฒนาได้อย่างสมดุล

6. มาเรีย มอนเตสซอรี (Msria Montessorli 1870 - 1952) แพทย์ชาวอิตาลี ผู้วางปรัชญาการพัฒนาเด็กไว้ว่า เด็กทุกคนปรารถนาการเรียนรู้อย่างอิสระจากการเล่น การกระทำ และพัฒนาไปตามขั้นคอน สติปัญญาจะพัฒนาขึ้นจากการได้สัมผัส และการฝึกการรับรู้เป็นทักษะเบื้องต้นของการอ่าน เขียน และสะกดคำ ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรม ครูเป็นเพียงผู้แนะนำช่วยเหลือเน้นเรื่องสุขภาพอนามัย

7. จอห์น ดีวีย์ (John Dewey 1859 - 1962) นักปรัชญาและนักการศึกษาชาวอเมริกันเชื่อว่าเด็กเล็ก ๆ ต้องเรียนรู้จากการกระทำ ทดลอง และค้นพบด้วยตนเอง (Learning by doing) คิดอย่างสร้างสรรค์ และมีทักษะการตัดสินใจ เขาเรียกร้องให้มีการเตรียมสภาพแวดล้อมให้เด็ก เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ และมีประสบการณ์ด้วยตนเอง ครูเป็นเพียงผู้จัดเตรียมประสบการณ์

8. แพตตี สมิทซ์ ฮิลล์ (Patty Smith Hill 1868 - 1946) นักการศึกษาชาวอเมริกันเสนอแนวคิดการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลไว้ว่า เด็กควรได้รับการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ก่อน และต้องให้เวลาเด็กให้มากพอในการส่งเสริมจินตนาการและการสร้างสรรค์กระบวนการที่เด็กทำงานสำคัญยิ่งกว่าผลงานของเด็ก ฮิลล์เป็นผู้ริเริ่มคิดบล็อกลดลงขนาดใหญ่ให้เด็กได้เข้าไปข้างในได้ เป็นผู้นำกระดิ่งเหล็กสามเหลี่ยม และเครื่องเคาะจังหวะมาใช้

9. อาร์โนลด์ กิเซลล์ (Arnold Gessel 1880 - 1961) เขาอธิบายว่าเด็กมีอายุตามปีปฏิทิน 5 ขวบ อาจมีพฤติกรรมเท่ากับเด็ก 5 ขวบ จริง ๆ หรือเท่ากับเด็ก 3 ขวบ ก็เป็นไปได้ และย้ำว่าเด็กจะมีพัฒนาการไปตามลำดับไม่ข้ามขั้น

กรมวิชาการ (2540 : 3-5)กล่าวถึงแนวคิดในการจัดหลักสูตรก่อนประถมศึกษาหรือ การศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการ

แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า พัฒนาการของมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม และสติปัญญาจะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้านเด็ก แต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไป ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับการ พัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้ครู หรือผู้เกี่ยวข้องเข้าใจเด็ก สามารถอบรม เลี้ยงดู และจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างของแต่ละบุคคลส่งเสริม ให้เด็กพัฒนา จนบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ ได้ชัดเจนขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

การเรียนรู้ของมนุษย์เรามีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อม รอบตัว โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อ การเรียนรู้ และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิต ของเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลต่อการ เจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ – จิตใจ และสังคม

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม วัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมทำให้ เด็กแต่ละคนแตกต่างกันไป ครูก่อนประถมศึกษาจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรม และสังคมที่แวดล้อมของเด็ก มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็ก พัฒนาศักยภาพและพัฒนาการ ของเด็กแต่ละคน ครูผู้สอนต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้ พัฒนาเกิดการเรียนรู้และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานที่เหมือนกันหรือต่างกัน ได้อย่างราบรื่น

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 3 – 5) กล่าวว่า แนวคิดการจัด การศึกษาปฐมวัย ซึ่งใช้เป็นหลักการในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พัฒนาการของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลง

ที่เกิดขึ้นในตัวยุวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไปตามวัย โดยมีพัฒนาการเด็กปฐมวัยบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่องในแต่ละวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ปี

พัฒนาการแต่ละด้าน มีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก อาทิ ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาถึงขั้นใดจะต้องเกิดคุณลักษณะของความสามารถขั้นนั้นก่อน หรือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาที่อธิบายว่าเด็กเกิดมาพร้อมคุณลักษณะ ซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคม และสิ่งแวดล้อม หรือทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ที่อธิบายว่าเด็กจะพัฒนาได้ดีถ้าในแต่ละช่วงอายุเด็กได้รับการตอบสนองในสิ่งที่คนพอใจ ได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากผู้ใกล้ชิด มีโอกาสช่วยเหลือตนเอง ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและมีอิสระที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองอยากรู้รอบ ๆ ตนเอง

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้ผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้เข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคล ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการ ได้ชัดเจนขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์เรามีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยเด็กจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองและการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดี ถ้าเด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว มีโอกาสคิดริเริ่มความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ อบอุ่นและปลอดภัย ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้นี้เป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น ทั้งคนเราเรียนรู้มาตั้งแต่เกิดตามธรรมชาติก่อนที่จะมาเข้าสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเอง ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระ เอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จากการเล่นเด็กมีโอกาสดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ มั่นคงอารมณ์ และแสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อม เรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่น กับธรรมชาติรอบตัว ดังนั้น หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย จึงถือ “การเล่น” อย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่หรือแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกันไป หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยนี้ ถือว่าผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็ก มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาสติปัญญา และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้สอนควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนาเกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากคนได้อย่างราบรื่น มีความสุข

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก การจัดประสบการณ์ต้องเน้นให้เด็กเป็นผู้กระทำมีความสุขสนุกสนานในการเล่น ตลอดจนการปรับกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในด้านสังคมและวัฒนธรรม

1.2 ความหมายของการศึกษาปฐมวัย

คำว่า การศึกษาปฐมวัย หรือแต่เดิมเคยเรียกว่า การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 10) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย ไว้ว่า เป็นการศึกษาในลักษณะอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาความพร้อมของเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม บุคลิกภาพ และสติปัญญา เพื่อรับการศึกษาในระดับต่อไปโดยมุ่งจัดให้แก่เด็กวัย 3-5 ปี ซึ่งเป็นวัยสำคัญในการวางรากฐานชีวิต

กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการศึกษาของชาติ ได้ดำเนินการจัดเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนวัยเรียน

จินตนา หมู่ผึ้ง (2540 : 18) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย ว่าเป็นการจัดการศึกษาให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี ซึ่งเป็นวัยของการวางพื้นฐานทางการศึกษาให้แก่เด็กในระยะเริ่มต้น

กรมวิชาการ (2541 : 3) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย ไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กตั้งแต่อายุ 3-6 ปี เป็นการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัย พัฒนาการ ความสนใจ และสภาพแวดล้อม

ศดร. ประจงค์ (2541 : 13) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย ไว้ว่า เด็กอายุ 3-6 ปี เป็นวัยที่มีความสำคัญที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 36 ก. (2546 : 1) กล่าวว่า การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุ 3 – 6 ปี เพื่อเป็นการวางรากฐานชีวิตและการเตรียมความพร้อมของเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และการอยู่ร่วมในสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 5) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย ไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม – วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

จากความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย เป็น การจัดการศึกษาให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กทุก ๆ ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม บุคลิกภาพ และสติปัญญา ตามศักยภาพ เพื่อจะได้รับการศึกษาในระดับต่อไป การศึกษาปฐมวัยในระบบโรงเรียน ส่วนใหญ่จะรับเด็กอายุตั้งแต่ 3 – 6 ปี ซึ่งเป็นวัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก

1.3 ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยหรือระดับก่อนประถมศึกษา ได้มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยหรือระดับก่อนประถมศึกษา ไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี (2543 : 2) กล่าวว่า ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย คือ การอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีคุณภาพ ถือเป็นหัวใจในการสร้างคุณภาพของคน ให้อยู่เย็นเป็นสุข และเจริญก้าวหน้าในทางที่ถูกต้อง คุณภาพของเด็ก คือ การวางรากฐานคุณภาพของผู้ใหญ่ และของสังคมการเสริมสร้างสร้างคุณภาพเด็ก คือการสร้างรากฐานของสังคม ประเทศใดที่ต้องการวางรากฐานที่มั่นคงของสังคม ต้องเสริมสร้างคุณภาพของเด็ก

วารภรณ์ รักรวิชัย (2545 : 53) กล่าวว่า ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย คือ ขั้นการพัฒนาการของเด็กที่พัฒนามาถึงระดับหนึ่งที่จะทำให้เด็กมีความสามารถที่จะเรียนรู้ พฤติกรรมใหม่ ๆ ได้อย่างง่ายโดยที่วุฒิภาวะทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีการพัฒนาถึงจุดหนึ่ง ซึ่งเป็นรากฐานให้เขาก้าวไปสู่การเรียนรู้ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 1) กล่าวว่า สภาพวิกฤติทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรง ได้สร้างความกดดันให้เกิดความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของไทย ให้สามารถผลิตผู้ที่มีความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม อีกทั้งรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวอยู่ในสังคม ที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณภาพ จากผลงานวิจัยทางการแพทย์ พบว่า เด็กปฐมวัยไทย จำนวนมาก ถึง 1 ใน 6 มีพัฒนาการล่าช้า ไม่สมวัย โดยมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นตามอายุ แสดงว่าเด็กเหล่านี้ ขาดโอกาสเรียนรู้และขาดการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม รวมทั้งจำนวนเด็กที่มีความต้องการ ทางการศึกษาพิเศษมีเพิ่มขึ้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหา มีการเฝ้าระวัง และดำเนินการ ให้ความช่วยเหลือเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี ทุกกลุ่มตั้งแต่แรกเกิด ตลอดจนมุ่งเน้น การพัฒนาคุณภาพ การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการและศักยภาพของเด็ก

จากความสำคัญที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า ความสำคัญการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้น เป็นการเตรียมความพร้อม และเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้เด็กมีชีวิต ในอนาคตอย่างมีคุณภาพ เป็นการสร้างรากฐานที่มั่นคงของสังคม

1.4 ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 14-15) ได้กล่าวถึงปรัชญา การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หรือการศึกษาปฐมวัย ว่าเป็นการดำเนินการจัดทำแนว

การจัดประสบการณ์ และแผนการจัดประสบการณ์ในวัยก่อนประถมศึกษา หรือระดับ การศึกษาปฐมวัย โดยพิจารณาจากหลักปรัชญาก่อนประถมศึกษา ดังนี้

1. เด็กมีความแตกต่างระหว่างบุคคล (เปสตาลอซซี่)
2. เด็กจะพัฒนาการ ได้ดีจากการเล่น (เฟรเบล)
3. การฝึกประสบการณ์สัมพันธ์ทั้ง 5 คือ การพูด การฟัง การชิมรส การดมกลิ่น และการสัมผัสเป็นพื้นฐาน ที่จะนำไปสู่การพัฒนาด้านสติปัญญา (มอนเตสซอรี)
4. เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (คิวอี้, เพียเจท์)
5. สภาพแวดล้อมมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต (อิริคสัน)
6. การเร่งให้เด็กเป็นอันตรายยิ่งนัก (เดวิด เอลไลน์)

กรมวิชาการ (2540 : 1) กล่าวถึงปรัชญาว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการ การศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูเด็กบนพื้นฐานที่สนองความต้องการของเด็กแรกเกิดจนถึง 6 ปี ที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทาง ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุลต่อเนื่องไปพร้อมทุกด้าน ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้จะเป็นประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ ทั้งนี้เป็นไปเพื่อให้เด็ก เกิดการเรียนรู้ และมีความสุข กับปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่าง บ้าน สถานศึกษา และชุมชน เพื่อพัฒนาให้เด็กได้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 5) กล่าวถึง ปรัชญาว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการการศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและ พัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม – วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้ เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็ก ตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนอง ต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ และที่สนองความต้องการของเด็ก ที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทาง ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุลต่อเนื่องไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน การจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้จะเป็นประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย

ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ ทั้งนี้เป็นไปเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความสุข กับปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างบ้าน สถานศึกษา และชุมชน เพื่อพัฒนาให้เด็กได้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณค่า

2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี)

สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี) มีสาระสำคัญ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 5 – 27)

2.1 ปรัชญา

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผนวกกับแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย 4 ประการ คือ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม ทำให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย กำหนดปรัชญาการศึกษา ให้สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ทราบถึงแนวคิด หลักการพัฒนาเด็กปฐมวัยอายุ 3 - 5 ปี ทั้งนี้ผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาปฐมวัยของตน และนำสู่การปฏิบัติให้เด็กปฐมวัย มีมาตรฐานคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ที่กำหนดในจุดหมายของหลักสูตร ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จึงได้กำหนดปรัชญาการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรม เลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม-วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

2.2 หลักการ

เป็นหลักสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาหลักการ ของหลักสูตรให้เข้าใจ เพราะในการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุ 3 – 5 ปี จะต้องยึดหลักการ อบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา โดยต้องคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็ก ทั้งปกติ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ

สังคม และสติปัญญา รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือ เด็กที่มีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรง ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุด ตามศักยภาพและนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดีและคนเก่งของสังคม และสอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น

หลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์เรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตรประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

2.3 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขอนามัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข

4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ คณิตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย

6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย

8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

2.4 คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้นๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 – 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันที่วงที่ คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3 – 5 ปี ดังตารางที่ 1 มี ดังนี้

ตารางที่ 1 คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3-5 ปี

อายุ พัฒนาการ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
1. ด้านร่างกาย 1.1 กล้ามเนื้อ ใหญ่	1) รับลูกบอลที่ กระดอน จากพื้นด้วยแขนทั้ง สอง 2) เดินขึ้นลงบันไดได้ ด้วยตนเอง 3) กระโดดขึ้นลงอยู่กับ ที่ได้ 4) วิ่งตามลำพังได้	1) รับลูกบอลได้ ด้วยมือทั้งสอง 2) เดินขึ้นลงบันได สลับเท้าได้ 3) กระโดดขาเดียว อยู่กับที่ได้ 4) วิ่งและหยุดได้ คล่อง	1) รับลูกบอลที่กระดอน จากพื้นได้ด้วยมือทั้ง สอง 2) เดินขึ้นลงบันได สลับเท้าได้อย่าง คล่องแคล่ว 3) กระโดดขาเดียวไป ข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง 4) วิ่งได้รวดเร็วและหยุด ได้ทันที
1.2 กล้ามเนื้อเล็ก	1) ใช้กรรไกรตัด กระดาษให้ขาดได้ 2) เขียนรูปร่างกลมตาม แบบได้ 3) ร้อยลูกปัดขนาดใหญ่ ได้	1) ใช้กรรไกรตัด กระดาษให้อยู่ ในแนวเส้นตรง ตามที่ กำหนดได้ 2) เขียนรูปสี่เหลี่ยม ตามแบบได้ 3) ร้อยลูกปัดขนาด เล็กได้	1) ใช้กรรไกรตัด กระดาษให้อยู่ใน แนวเส้นโค้ง ตามที่กำหนดได้ 2) เขียนรูปสามเหลี่ยม ตามแบบได้ 3) ใช้เชือกร้อยวัสดุตาม แบบได้ 4) ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตีคกระดุมเสื้อ ผูกเชือก รองเท้า

ตารางที่ 1 (ต่อ)

อายุ พัฒนาการ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
1.3 สุขภาพอนามัย	1) มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีเส้น รอบศีรษะตาม เกณฑ์	1) มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีเส้น รอบศีรษะตาม เกณฑ์	1) มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีเส้น รอบศีรษะตาม เกณฑ์
2. ด้านอารมณ์และ จิตใจ			
2.1 การแสดงออก ทางอารมณ์	1) ชอบที่จะทำให้ผู้ ใหญ่พอใจ และได้ คำชม 2) แสดงอารมณ์ตาม ความรู้สึก	1) ชอบทำท่ายูใหญ่ 2) เริ่มควบคุมอารมณ์ ได้บางขณะ	1) รักครู / ผู้สอน 2) ควบคุมอารมณ์ ได้ดีขึ้นมีเหตุผล
2.2 ความรู้สึกที่ดีต่อ ตนเองและผู้อื่น	1) เริ่มรู้บทบาท หน้าที่ของตนเอง 2) เริ่มรู้จักเลือกเล่น สิ่งที่ตนชอบ สนใจ	1) รู้บทบาทหน้าที่ของ ตนเอง 2) เริ่มรู้จักเลือกเล่นสิ่ง ที่ตนชอบ สนใจ 3) เริ่มรู้จักชื่นชมความ สามารถและผลงาน ของตนเองและ ผู้อื่น	1) รู้บทบาทหน้าที่ ของตนเองและ หน้าที่ที่ ได้รับมอบหมาย 2) รู้จักเลือกเล่น ทำงานตามที่ตน ชอบ สนใจ และ ทำได้ 3) รู้จักชื่นชมในความ สามารถและ ผลงานของตนเอง และผู้อื่น

ตารางที่ 1 (ต่อ)

อายุ พัฒนาการ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
2.3 คุณธรรมและ จริยธรรม	1) เริ่มแสดงความรัก เพื่อนและสัตว์เลี้ยง 2) ไม่ทำร้ายผู้อื่นเมื่อ ไม่พอใจ 3) เริ่มรู้ว่าของสิ่งใด เป็นของตนและ สิ่งใดเป็นของผู้อื่น 4) เริ่มรู้จักเก็บของเล่น 5) เริ่มรู้จักการรอคอย	1) แสดงความรักเพื่อน และสัตว์เลี้ยง 2) ไม่ทำร้ายผู้อื่นและไม่ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน 3) ไม่แย่งหรือหยิบของ ของผู้อื่นมาเป็น ของตน 4) รู้จักเก็บของเล่น เข้าที่ 5) รู้จักการรอคอยอย่าง เหมาะสมกับวัย	1) แสดงความรักเด็ก ที่เล็กกว่าและสัตว์เลี้ยง ต่างๆ 2) ไม่ทำร้ายผู้อื่นและ ไม่ทำให้ผู้อื่นเสียใจ 3) ไม่หยิบของของผู้อื่น มาเป็นของตน 4) รู้จักจัดเก็บของ เล่นเข้าที่ 5) รู้จักการรอคอย และเข้าที่ตาม ลำดับก่อนหลัง
3. ด้านสังคม 3.1 การช่วยเหลือ ตนเอง	1) ล้างมือได้ 2) รับประทานอาหาร ได้ด้วยตนเอง 3) เริ่มรู้จักใช้ห้องน้ำ ห้องส้วม	1) แต่งตัวได้ 2) รับประทานอาหาร ได้ด้วยตนเอง โดย ไม่หกเลอะเทอะ 3) รู้จักทำความสะอาด หลังจากเข้าห้องน้ำ ห้องส้วม	1) เลือกเครื่องแต่งกาย ของตนเองได้ และ แต่งตัวได้ 2) ใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ในการ รับประทาน อาหาร ได้ 3) ทำความสะอาด ร่างกายได้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

อายุ พัฒนาการ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
3.2 การอยู่ ร่วมกับ ผู้อื่นและ การมี คุณธรรม จริยธรรม	1) ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นชนิด เดียวกันต่างคน ต่างเล่น) 2) ยึดตนเองเป็น ศูนย์กลาง 3) เริ่มปฏิบัติตามกฎ กติกา ง่าย ๆ 4) รู้จักทำงานที่ได้รับ มอบหมาย	1) เล่นร่วมกับผู้อื่นได้ 2) เริ่มช่วยเหลือผู้อื่น 3) ปฏิบัติตามกฎ กติกาที่ตกลง ร่วมกัน 4) มีความ รับผิดชอบ งานที่ได้รับ มอบหมาย	1) เล่นหรือทำงาน ร่วมกันในกลุ่ม ย่อยได้ 2) รู้จักการให้และ การรับ 3) ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของสถาน ศึกษา 4) ตั้งใจทำงานที่ ได้รับมอบหมายจน สำเร็จ
3.3 การอนุรักษ์ วัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อม	1) เริ่มรู้จักแสดง ความเคารพ 2) ทิ้งขยะได้ถูกที่ 3) ไม่ทำลายสิ่งของ เครื่องใช้	1) รู้จักแสดงความ เคารพ 2) ทิ้งขยะให้ถูกที่ 3) รักษาสิ่งของที่ใช้ ร่วมกัน	1) แสดงความเคารพ ได้เหมาะสมกับ โอกาส 2) ทิ้งขยะได้ถูกที่ 3) ช่วยดูแลรักษา สิ่งแวดล้อมรอบตัว
4. ด้านสติปัญญา	1) ฟังแล้วปฏิบัติตาม คำสั่งง่าย ๆ ได้ 2) บอกชื่อของตนเอง ได้ 3) รู้จักใช้คำถาม “อะไร” 4) จิตเขียนเส้นอย่าง อิสระได้	1) ฟังแล้วปฏิบัติตาม คำสั่งสอนที่ ต่อเนื่องได้ 2) บอกชื่อ นามสกุล ของตนเองได้ 3) ชอบถาม “ทำไม” 4) เขียนภาพ/ สัญลักษณ์ ตาม ความต้องการได้	1) ฟังแล้วนำมาเล่า ถ่ายทอดได้ 2) บอกชื่อ นามสกุล อายุที่อยู่ของ ตนเองได้ 3) ชอบถาม “ทำไม” “อย่างไร” “ที่ไหน” 4) เขียนชื่อ นามสกุล ของตนเองได้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

อายุ พัฒนาการ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
	5) จับคู่สีต่าง ๆ ได้ ประมาณ 3-4 สี	5) ซี่และบอกสีได้ ประมาณ 4-6 สี	5) บอกและจำแนกสี ต่าง ๆ ได้
	6) ยังคิดสิ่งที่เป็น นามธรรมไม่ได้	6) พุคเกี่ยวกับ “เมื่อ วานนี้” “วันนี้” “พรุ่งนี้”	6) บอกเวลา “เมื่อวานนี้” “วันนี้” “พรุ่งนี้”
	7) จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัส ทั้งห้า	7) จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัส ทั้งห้าได้	7) จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัส ทั้งห้าได้
	8) อยากรู้อยากเห็น ทุกอย่างรอบตัว	8) สำรวจและทดลอง เล่นกับของเล่นหรือ สิ่งของต่าง ๆ ตาม ความคิดของตนได้	8) ใช้สิ่งของรอบ ๆ ตัวเป็นสิ่งที่สมมติ ในการเล่น/ บทบาท สมมติ ตามจินตนาการ
	9) วาดภาพตามความ พอใจของตน	9) วาดภาพตามความ คิดสร้างสรรค์ของ คนได้	9) วาดภาพตามความ คิดสร้างสรรค์ได้
	10) สนทนาได้ตอบ/ เล่าเรื่องด้วย ประโยคสั้น ๆ ได้	10) เล่านิทานหรือเรื่อง ราวตามจินตนาการ ได้	10) เล่านิทาน เล่าสิ่ง ที่ตนคิดหรือ เรื่องราวตาม จินตนาการได้
	11) เลียนแบบทำทาง การเคลื่อนไหว ต่าง ๆ	11) เคลื่อนไหวทำทาง ตามความคิดสร้าง สรรค์มีจินตนาการ	11) เคลื่อนไหว ทำทางตาม ความคิด สร้างสรรค์และ จินตนาการได้
	12) เรียนรู้จากการ สังเกตและ เลียนแบบผู้อื่น	12) เรียนรู้จากการ สังเกตฟังด้วยตนเอง	

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 11 – 14)

2.5 โครงสร้างของหลักสูตร

ในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตร ประกอบด้วย

ตารางที่ 2 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546		
ช่วงอายุ	อายุต่ำกว่า 3 ปี	
	อายุ 3 – 5 ปี	
สาระการเรียนรู้	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้
		1. ด้านร่างกาย 2. ด้านอารมณ์และจิตใจ 3. ด้านสังคม 4. ด้านสติปัญญา
ระยะเวลาเรียน	ขึ้นอยู่กับอายุเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและรับการศึกษา	

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 16)

- การจัดชั้นหรือกลุ่มเด็ก ให้ยึดอายุเป็นหลักและอาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล เช่น กลุ่มเด็กที่มีอายุ 3 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาลศึกษาปีที่ 1 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 4 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาลศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 5 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาลศึกษาปีที่ 3 หรือเด็กเล็ก
- ระยะเวลาเรียน ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1–3 ปี การศึกษาโดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้าสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
- สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็ก ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการและคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3–5 ปี จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัวและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กที่มีโอกาสใกล้ชิด หรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและ

เป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่นั้นเนื้อหา การท่องจำ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการ จำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและ จำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกัน ควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น

ผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสาระการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอน แบบบูรณาการหรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สาระการเรียนรู้กำหนดเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 ประสพการณ์สำคัญ

ประสพการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้โดยให้เด็กได้มี ปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกันด้วย ประสพการณ์สำคัญมีดังนี้

3.1.1 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่

- 1) การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่
 - (1) การเคลื่อนไหวอยู่กับที่และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่
 - (2) การเคลื่อนไหวพร้อมวัสดุอุปกรณ์
 - (3) การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- 2) การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก
 - (1) การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส
 - (2) การเขียนภาพและการเล่นกับสี
 - (3) การปั้นและประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ
 - (4) การต่อของ บรรจุ เท และแยกชิ้นส่วน
- 3) การรักษาสุขภาพ
 - (1) การปฏิบัติตนตามสุขอนามัย
- 4) การรักษาความปลอดภัย ได้แก่ การรักษาความปลอดภัยของตนเองและ

ผู้อื่นในกิจวัตรประจำวัน

3.1.2 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

ได้แก่

1) คนตรี

- (1) การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบเสียงคนตรี
- (2) การเล่นเครื่องดนตรีง่าย ๆ
- (3) การร้องเพลง

2) สุนทรียภาพ

- (1) การชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม
- (2) การแสดงออกอย่างสนุกสนานกับเรื่องตลก ขำขัน และ

เรื่องราว/เหตุการณ์ที่สนุกสนานต่าง ๆ

3) การเล่น

- (1) การเล่นอิสระ
- (2) การเล่นรายบุคคล การเล่นเป็นกลุ่ม
- (3) การเล่นในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

4) คุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักศาสนาที่นับถือ

3.1.3 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่

1) การเรียนรู้ทางสังคม

- (1) การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง
- (2) การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- (3) การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
- (4) การมีโอกาสได้รับรู้ความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการของตนเองและผู้อื่น
- (5) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
- (6) การแก้ปัญหาในการเล่น
- (7) การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาศัยอยู่และความเป็นไทย

3.1.4 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่

1) การคิด

- (1) การรู้จักสิ่งต่างๆ ด้วยการมอง ฟัง สัมผัส ชิมรส และดมกลิ่น
- (2) การเลียนแบบการกระทำและเสียงต่าง ๆ
- (3) การเชื่อมโยงภาพ ภาพถ่ายและรูปแบบต่าง ๆ กับสิ่งของหรือ

สถานที่จริง

- (4) การรับรู้ และแสดงความรู้สึกร่วมผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่น และผลงาน
- (5) การแสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุ ต่าง ๆ

2) การใช้ภาษา

- (1) การแสดงความรู้สึกร่วมด้วยคำพูด
- (2) การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเองหรือเล่าเรื่องราว

เกี่ยวกับตนเอง

- (3) การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่ง

ต่าง ๆ

- (4) การฟังเรื่องราวนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน

(5) การเขียนในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมาย
ต่อเด็ก เขียนภาพ เขียนขีดเขียน เขียนคล้ายตัวอักษร เขียนเหมือนสัญลักษณ์ เขียนชื่อตนเอง

(6) การอ่านในหลายรูปแบบ ผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมาย
ต่อเด็ก อ่านภาพหรือสัญลักษณ์จากหนังสือนิทาน / เรื่องราวที่สนใจ

3) การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ

- (1) การสำรวจและอธิบายความเหมือน ความต่างของสิ่งต่าง ๆ

- (2) การจับคู่ การจำแนก และการจัดกลุ่ม

- (3) การเปรียบเทียบ เช่น ยาว / สั้น ขรุขระ / เรียบ ฯลฯ

- (4) การเรียงลำดับสิ่งต่าง ๆ

- (5) การตั้งสมมติฐาน

- (6) การทดลองสิ่งต่าง ๆ

- (7) การสืบค้นข้อมูล

- (8) การใช้หรืออธิบายสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

4) จำนวน

- (1) การเปรียบเทียบจำนวน มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน

- (2) การนับสิ่งต่าง ๆ

- (3) การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง

- (4) การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนหรือปริมาณ

5) มิติสัมพันธ์ (พื้นที่ / ระยะ)

- (1) การต่อเข้าด้วยกัน การแยกออก การบรรจุและการเทออก

- (2) การสังเกตสิ่งต่างๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่าง ๆ กัน
- (3) การอธิบายในเรื่องตำแหน่งของสิ่งต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน
- (4) การอธิบายในเรื่องทิศทางการเคลื่อนที่ของคนและสิ่งต่าง ๆ
- (5) การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ด้วยภาพวาด ภาพถ่าย และ

รูปภาพ

6) เวลา

- (1) การเริ่มต้นและการหยุดการกระทำโดยสัญญา
- (2) การเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้
- (3) การเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ
- (4) การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดู

3.2 สารที่ควรเรียนรู้

สารที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรม ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุนิวข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สารที่เด็กอายุ 3-5 ปี ควรเรียนรู้ มีดังนี้

3.2.1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จักอวัยวะต่างๆ วิถีระวังรักษาร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะเรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองคนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

3.2.2 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรได้มีโอกาสรู้จักและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่างๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องหรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

3.2.3 ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ

3.2.4 สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัสของสิ่งต่างๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่างๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

2.6 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษา เป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือหลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน หลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผน

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระตามความถนัด ความสนใจของเด็กปฐมวัย โดยความร่วมมือของทุกคนในสถานศึกษาและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย หรือจุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์) เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อพัฒนาเด็ก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 31 – 49)

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย มีขั้นตอน ที่สำคัญ ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
2. ร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
3. ตรวจสอบหลักสูตรของสถานศึกษาปฐมวัย
 1. ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
 2. ร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางจัดทำตามหัวข้อ ดังนี้
 - 2.1 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย หรือ จุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์)
 - 2.2 โครงสร้างหลักสูตร
 - 2.2.1 สาระการเรียนรู้รายปี
 - 2.2.2 เวลาเรียน
 - 2.3 การจัดประสบการณ์

2.4 การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

2.5 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

2.6 การประเมินพัฒนาการ

2.7 การบริหารจัดการหลักสูตร

2.8 อื่น ๆ

รายละเอียดของแนวทางด้านต่าง ๆ มีดังนี้

1. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย หรือจุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์)

1.1 วิสัยทัศน์ สถานศึกษาปฐมวัยจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ซึ่งเป็นการคิดไปข้างหน้า เป็นอนาคตที่พึงประสงค์ เป็นภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่วางอยู่บนพื้นฐานความจริง มีเอกลักษณ์เป็นของสถานศึกษาของตน ทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเกิดศรัทธา/ความคิดในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งนี้การกำหนดวิสัยทัศน์กับนโยบายควรเป็นการกำหนดร่วมกันระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาปฐมวัยพัฒนาเด็ก วิสัยทัศน์ที่ดีต้องมีความชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษาและมีระยะเวลาที่แน่นอน

1.2 ภารกิจ หรือ พันธกิจ สถานศึกษาปฐมวัยจำเป็นต้องกำหนดงานหลักที่สำคัญ หรือวิธีดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ในระยะเวลาที่แน่นอน

1.3 เป้าหมาย เป็นการกำหนดความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียนและการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับจุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (หลักสูตรแกนกลาง) และวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนด การกำหนดเป้าหมายสามารถกำหนดได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

1.4 จุดหมาย หรือ มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นการกำหนดความคาดหวังที่จะเกิดกับเด็กหลังจากจบหลักสูตรแล้ว ในบางกรณีอาจกำหนดรวมอยู่ในเป้าหมาย แต่ถ้าเป้าหมายกำหนดในภาพรวม อาจแยกออกมากำหนดเป็นจุดหมายต่างหากได้ ซึ่งจะมองในลักษณะที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร กล่าวคือ เป็นจุดหมายของหลักสูตรโดยตรง

การกำหนดจุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จะกำหนดโดยนำจุดหมายของหลักสูตรแกนกลาง มากำหนดเป็นจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษาโดยตรง และสถานศึกษาอาจกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้นอีกด้วย

มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรสถานศึกษาทุกมาตรฐาน จำเป็นต้องนำมาวิเคราะห์และกำหนดตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ในแต่ละชั้นปี ให้เห็นภาพชัดเจน

2. โครงสร้างหลักสูตร

2.1 สารการเรียนรู้รายปี

การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี สถานศึกษาสามารถทำได้โดยยึด จุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตร แกนกลาง) เป็นหลักในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย สาระที่ควรเรียนรู้และประสบการณ์สำคัญ ผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องวางแผนล่วงหน้าว่าเด็กแต่ละช่วงวัยควรจะเรียนรู้อะไร และด้วยประสบการณ์สำคัญใดบ้างเพื่อให้บรรลุมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนด โดยอาศัยความรู้ความเข้าใจในคุณลักษณะตามวัย /พัฒนาการของเด็กปฐมวัย หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย และประสบการณ์ของผู้สอน มาช่วยกำหนดสาระที่ควรเรียนรู้รายปีแยกตามช่วงอายุ 3 ปี 4 ปี 5 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับอายุที่สถานศึกษาจัดอยู่ และกำหนดประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าเด็กควรจะได้เรียนรู้สาระต่าง ๆ ผ่านประสบการณ์สำคัญนั้น ๆ ทั้งนี้ผู้จัดทำหลักสูตรควรตรวจสอบสาระที่ควรเรียนรู้อีกครั้งว่าครอบคลุมหัวข้อเรื่องที่ระบุไว้ในหลักสูตรแล้วหรือไม่และทำเช่นเดียวกับประสบการณ์สำคัญเมื่อได้โครงสร้างหลักสูตรเป็นรายปีแล้ว ก่อนนำไปจัดประสบการณ์ในห้องเรียน ควรนำสาระการเรียนรู้รายปีที่วิเคราะห์ไว้พร้อมกับมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์หรือตัวบ่งชี้ในแต่ละพัฒนาการมาจัดเป็นหน่วยการจัดประสบการณ์ตลอดปี ในกรณีที่สถานศึกษาใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์แบบหน่วย (Unit) เพื่อสะดวกในการจัดประสบการณ์แต่ละสัปดาห์ เมื่อกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ตลอดปีแล้ว เป็นหน้าที่ของผู้สนใจแต่ละชั้นเรียนจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ของคน ซึ่งจะนำไปสู่รายละเอียดของการสอนในแต่ละชั้น

2.2 กำหนดเวลาเรียน

เวลาเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยจะขึ้นอยู่กับสถานศึกษาแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่จะจัด 2 ภาคเรียน : 1 ปีการศึกษา หรือ 200 วัน : 1 ปีการศึกษา ในแต่ละวันจะใช้เวลาประมาณ 5 - 6 ชั่วโมง

เมื่อสถานศึกษาปฐมวัยกำหนดโครงสร้างหลักสูตรแต่ละช่วงอายุ อันประกอบด้วยมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ สาระ

การเรียนรู้รายปี และเวลาเรียนแล้ว เพื่อให้เด็กบรรลุจุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด ผู้สอนควรคำนึงถึงพัฒนาการตามวัยของเด็กเป็นสำคัญ เพราะประสบการณ์ที่เด็กได้รับบางอย่างอาจต้องใช้เวลา มาตรฐานบางข้ออาจไม่ปรากฏชัดเจนในช่วงอายุ 3 ปี หรือ 4 ปี แต่อาจไปปรากฏชัดเจนในช่วงอายุ 5 ปี นอกจากนี้สาระที่ควรเรียนรู้ทั้ง 4 เรื่องในแต่ละปี ควรยึดหลักการเรียนรู้เรื่องที่อยู่ใกล้ตัวเด็กก่อน ควรประกอบด้วยสาระที่ควรเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางและสาระที่ควรเรียนรู้อันเกิดจากความสนใจของเด็กปฐมวัยซึ่งผู้สอนไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า ดังนั้นสถานศึกษาปฐมวัยจึงสามารถยืดหยุ่นสาระที่ควรเรียนรู้นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางได้ และควรให้เด็กเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญตามที่หลักสูตรกำหนด โดยจัดในรูปกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละวัน

3. การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้สอนต้องพิจารณาถึงแนวการจัดประสบการณ์ที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด โดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งความสนใจ ความสามารถ และสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัยเป็นหลักในการกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ควรกำหนดการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยแต่ละช่วงอายุให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะกับอายุ วุฒิภาวะ ระดับพัฒนาการ และลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งนี้เด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า มีโอกาสลงมือกระทำ เคลื่อนไหว สำรวจ สังเกต ทดลอง เล่น สืบค้น คิดแก้ปัญหา ด้วยตนเอง ผู้สอนต้องกำหนดการจัดประสบการณ์ให้เห็นเป็นรูปธรรมในหลักสูตรสถานศึกษาของตน

4. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

เป็นหน้าที่ของผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยกำหนดสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกห้องเรียน ที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ ผู้สอนสามารถเขียนแผนการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องและสภาพแวดล้อมภายนอกห้องของสถานศึกษาปฐมวัย พร้อมทั้งเขียนคำอธิบายประกอบ ซึ่งแผนผังสภาพแวดล้อม สามารถจัดทำได้หลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางด้านจิตภาพ ถือว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หลักสูตรสถานศึกษาควรเขียนให้เห็น

เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนจะได้ถือปฏิบัติในสถานศึกษาของตน

5. สื่อและแหล่งเรียนรู้

การจัดการศึกษาปฐมวัยต้องอาศัยสื่อและแหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้สอนในระดับปฐมวัยควรจัดเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ อย่างหลากหลายที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่เหมาะสมกับวัย พัฒนาการของเด็ก รวมทั้งบริบทของสังคมและวัฒนธรรมมาใช้ให้เป็นประโยชน์

6. การประเมินพัฒนาการ

สถานศึกษาปฐมวัยมีหน้าที่จัดทำแนวปฏิบัติในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้ทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน โดยให้สอดคล้องกับการประเมินพัฒนาการที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางซึ่งให้หลักการ ดังนี้

- 6.1 ประเมินพัฒนาการเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
- 6.2 ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
- 6.3 สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
- 6.4 ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและฉบับที่

ไว้เป็นหลักฐาน

6.5 ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

วิธีการประเมินที่เหมาะสมที่สุดและควรใช้กับเด็กปฐมวัย คือ การสังเกตและบันทึกข้อมูลเก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แบบบันทึกสั้น แบบสังเกต แบบมาตรวัดประมาณค่า เป็นต้น ควรเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ อาจทำในรูปแบบของแฟ้มผลงานเด็ก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

7. การบริหารจัดการหลักสูตร

กำหนดวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนการส่งเสริม สนับสนุน เพื่อให้การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษามีบรรลุผล เด็กมีคุณภาพมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนด

3. ตรวจสอบหลักสูตรของสถานศึกษาปฐมวัย

เมื่อสถานศึกษาคำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยเสร็จแล้ว ควรกำหนดให้มีการประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ อาจให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาปฐมวัยตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร องค์กรประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรที่

จัดทำ แล้วประเมินระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบว่านำไปใช้ได้ดีเพียงใด
 ควรปรับปรุงแก้ไขเรื่องใด และประเมินหลังการใช้หลักสูตรครบแต่ละช่วงอายุ 3 ปี 4 ปี
 เพื่อสรุปผลหลักสูตรที่จัดทำและจะได้ปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

2.7 การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3 – 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัด
 ในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง เกิดความรู้
 ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม
 และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้ (สำนักวิชาการและ
 มาตรฐานการศึกษา. 2547 : 50 – 66)

2.7.1 หลักการจัดประสบการณ์

- 1) จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่าง
 ต่อเนื่อง
- 2) เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่าง
 ระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
- 3) จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและ
 ผลผลิต
- 4) จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็น
 ส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
- 5) ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2.7.2 แนวทางการจัดประสบการณ์

- 1) จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คิดเหมาะสมกับอายุ
 วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- 2) จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ
 เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต
 สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
- 3) จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระ
 การเรียนรู้

4) จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม ทิศ วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

5) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

6) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

7) จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

8) จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

9) ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

10) จัดทำสารนิเทศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

2.7.3 การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

(1) หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

(1) กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

(2) กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

(3) กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ใช้เวลาประมาณ 40 – 60 นาที

(4) กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง

กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้ กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

2) ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน

การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน ต้องให้ครอบคลุมดังต่อไปนี้

(1) การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหวและความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

(2) การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

(3) การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย และศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

(4) การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ

(5) การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทดลอง ศึกษาออกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษา

ที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรม
ทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

(6) การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอด
ความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัด
กิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็ก
รักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึง
หลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

(7) การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนา
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ
รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ
ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

3) รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน

การจัดตารางกิจกรรมประจำวันสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
ความเหมาะสมในการนำไปใช้ของแต่ละหน่วยงานและสภาพชุมชน ที่สำคัญผู้สอนต้องจัด
กิจกรรมให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน สักส่วนเวลาในการพัฒนาเด็กแต่ละวัน ดังนี้

ตารางที่ 3 สักส่วนเวลาในการพัฒนาเด็กแต่ละวัน

รายการการพัฒนา	อายุ 3 ปี ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)	อายุ 4 ปี ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)	อายุ 5 ปี ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)
1. การพัฒนาทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน (รวมทั้งการช่วยตนเองในการแต่งกาย การรับประทานอาหารและการนอนพักผ่อน)	3	2 1/2	2 1/4
2. การเล่นเสรี	1	1	1
3. การคิดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	1	1	1
4. กิจกรรมด้านสังคม (การทำงานกับผู้อื่น)	1/2	3/4	1
5. กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่	3/4	3/4	3/4
6. กิจกรรมที่มีการวางแผนโดยผู้สอน	3/4	1	1
เวลาโดยประมาณ	7	7	7

ที่มา : ตำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 55)

หมายเหตุ

1. สัดส่วนของเวลาในแต่ละวันที่เสนอไว้สามารถปรับและยืดหยุ่นได้ ขึ้นอยู่กับผู้สอนและสภาพการณ์ โดยยึดหลักการกิจกรรมประจำวันประกอบ

2. ตัวอย่างข้อรายการการพัฒนาที่นำเสนอให้ความสำคัญกับทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาขั้นแรกที่จะช่วยให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน ซึ่งเด็กช่วงอายุ 3 ปีต้องใช้เวลาในการทำกิจวัตรประจำวันมาก และเมื่อเด็กอายุมากขึ้นเวลาที่ให้จะน้อยลงเพราะเด็กเกิดทักษะการช่วยเหลือตนเอง แต่กิจกรรมด้านสังคมเล็กที่อายุน้อยยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นการให้เวลาในช่วงอายุ 3 ปี จึงให้เวลาน้อยและจะเพิ่มขึ้นเมื่อเด็กอายุมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเด็กต้องการเวลาในการเล่น ทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่นมากขึ้น เป็นการฝึกให้เด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. การเล่นเกมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย ช่วยฝึกเด็กให้รู้จักเลือกตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ในแต่ละวัน เด็กทุกวัยควรมีโอกาสเล่นเกม 1 ชั่วโมง/วัน

4. กิจกรรมที่ต้องวางแผนโดยผู้สอน จะช่วยให้เกิดทักษะหรือความคิดรวบยอดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เช่น ผู้สอนต้องการให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับผลไม้ ซึ่งผู้สอนต้องวางแผนกิจกรรมล่วงหน้า เวลาที่ใช้ในแต่ละวันที่กำหนดไว้ 3/4 ชั่วโมง (45 นาที) ในเด็กอายุ 3 ปี มีได้หมายให้ผู้สอนสอนต่อเนื่อง 45 นาทีใน 1 กิจกรรม เพื่อให้เด็กเกิดความคิดรวบยอด ผู้สอนต้องพิจารณาว่าเด็กมีช่วงความสนใจสั้น จะต้องจัดแบ่งเวลาหลายช่วงให้เหมาะกับเด็กและเวลาที่เหลือ เด็กอาจถูกสอนความคิดรวบยอดเรื่องผลไม้ในกิจกรรมอื่น ๆ

ตารางกิจกรรมประจำวันต่อไปนี้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ได้หรือนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวันตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมและสถานศึกษา

ตารางที่ 4 การจัดกิจกรรมประจำวัน

แบบที่ 1	แบบที่ 2
08.00-08.30 รับประทาน	08.30-09.00 รับประทาน เคารพธงชาติ สวดมนต์
08.30-08.45 เคารพธงชาติ สวดมนต์	09.00-09.30 กิจกรรมดนตรีและจังหวะ
08-45-09.00 ตรวจสอบสภาพ ไปห้องน้ำ	09.30-10.30 กิจกรรมเสรี
09.00-09.20 กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ	10.30-10.40 พัก (รับประทานอาหารเช้า)
09.20-10.20 กิจกรรมสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม	10.40-11.20 กิจกรรมกลางแจ้ง
10.20-10.30 พัก (ของว่างเช้า)	11.20-11.30 พัก (ล้างมือ ล้างเท้า)
10.30-10.45 กิจกรรมในวงกลม	11.30-11.50 กิจกรรมเสริมประสบการณ์
10.45-11.30 กิจกรรมกลางแจ้ง	11.50-13.00 พัก(รับประทานอาหารกลางวัน)
11.30-12.00 พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)	13.00-15.00 นักพักผ่อน
12.00-14.00 นอนพักผ่อน	15.00-15.10 เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.00-14.20 เก็บที่นอน ล้างหน้า	15.10-15.30 พัก (รับประทานอาหารว่างบ่าย)
14.20-14.30 พัก (ของว่างบ่าย)	15.30-15.50 เล่านิทาน
14.30-14.50 เกมการศึกษา	15.50-16.00 เตรียมตัวกลับบ้าน
14.50-15.00 เตรียมตัวกลับบ้าน	

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 56)

หมายเหตุ กิจกรรมที่จัดให้เด็กในแต่ละวันอาจใช้ชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน

1. กิจกรรมเสรี / การเล่นตามมุม

กิจกรรมเสรี/การเล่นตามมุม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอิสระตามมุมเล่นหรือ มุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้ ที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ หรือมุมธรรมชาติศึกษา มุมบ้าน มุมร้านค้า เป็นต้น มุมต่าง ๆ เหล่านี้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างเสรีตามความสนใจและความต้องการของเด็ก ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม อนึ่ง กิจกรรมเสรีนอกจากให้เด็กเล่นตามมุมแล้ว อาจให้เด็กเลือกทำกิจกรรมที่ผู้สอนจัดเสริมขึ้น เช่น เกมการศึกษา เครื่องเล่นสับคัส กิจกรรมสร้างสรรค์ประเภทต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมเสรี/การเล่นตามมุม อาจจัดได้หลายลักษณะ เช่น

1. จัดกิจกรรมเสรี โดยเปิดโอกาสให้เด็กเลือกทำกิจกรรมสร้างสรรค์ และเล่นตามมุมเล่นในช่วงเวลาเดียวกันอย่างอิสระ

2. จัดกิจกรรมเสรี โดยเน้นให้เด็กเลือกทำกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างน้อย 1-2 อย่าง หรือตามข้อตกลงในแต่ละวัน

3. จัดกิจกรรมเสรี โดยการจัดมุมศิลปะหรือศูนย์ศิลปะให้เป็นส่วนหนึ่งของมุมเล่นหรือศูนย์การเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ขณะเด็กเล่น ผู้สอนต้องสังเกตความสนใจในการเล่นของเด็ก หากพบว่ามุมใด เด็กส่วนใหญ่ไม่สนใจที่จะเล่นแล้ว ควรปรับเปลี่ยนจัดสื่อมุมเล่นใหม่ เช่น มุมบ้าน อาจคิดแปลงหรือเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนเป็นมุมร้านค้า มุมเสริมสวย มุมหมอ เป็นต้น

2. หากมุมใดมีจำนวนเด็กในมุมมากเกินไป ผู้สอนควรให้เด็กมีโอกาสคิดแก้ปัญหาหรือผู้สอนชักชวนให้แก้ปัญหาในการเลือกเล่นมุมใหม่

3. การเลือกเล่นมุม การเล่นมุมเดียวเป็นระยะเวลาาน อาจทำให้เด็กขาดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านอื่น ผู้สอนควรชักชวนให้เด็กเลือกมุมอื่น ๆ ด้วย

4. สื่อ เครื่องเล่นในแต่ละมุม ควรมีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมเป็นระยะ เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย เช่น เก็บหนังสือนิทานบางเล่มที่เด็กหมดความสนใจ และนำหนังสือนิทานใหม่มาไว้แทน

2. กิจกรรมสร้างสรรค์

กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยเด็กให้แสดงทางอารมณ์

ความรู้สึกความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ โดยใช้ศิลปะ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีก - ปะ การตัด - ปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการอื่นที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์และเหมาะสมกับพัฒนาการ เช่น การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์ การสร้างรูปจากกระดานปักหมุด

การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ควรจัดให้เด็กทำทุกวัน โดยอาจจัดวันละ 3-4 กิจกรรม ให้เด็กเลือกทำอย่างน้อย 1-2 กิจกรรม ตามความสนใจ

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ควรพยายามหาวัสดุท้องถิ่นมาใช้ก่อนเป็นอันดับแรก

2. ก่อนให้เด็กทำกิจกรรม ต้องอธิบายวิธีใช้ชีวิตที่ถูกต้องให้เด็กทราบ พร้อมทั้งสาธิตให้ดูจนเข้าใจ เช่น การใช้พู่กันหรือกาว จะต้องปาดพู่กันหรือกาวนั้นกับขอบภาชนะที่ใส่ เพื่อไม่ให้กาวหรือสีไหลลอะเทอะ

3. ให้เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ประเภทใดประเภทหนึ่งร่วมกันในกลุ่มย่อย เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักวางแผน และการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น

4. แสดงความสนใจในงานของเด็กทุกคน ไม่ควรมองผลงานเด็กด้วยความขบขันและควรนำผลงานของเด็กทุกคนหมุนเวียนจัดแสดงป้ายนิเทศ

5. หากพบว่าเด็กสนใจทำกิจกรรมอย่างเดีวตลอดเวลา ควรกระตุ้นเร้าและช่วยให้เด็กเปลี่ยนทำกิจกรรมอื่นบ้าง เพราะกิจกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภทพัฒนาเด็กแต่ละด้านแตกต่างกัน และเมื่อเด็กทำตามที่แนะนำได้ ควรได้แรงเสริมทุกครั้ง

6. เก็บผลงานชิ้นที่แสดงความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคลเพื่อเป็นข้อมูลสังเกตพัฒนาการของเด็ก

3. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

การเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง ซึ่งจังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบ ได้แก่ เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ เคาะเหล็ก รำมะนา กลอง มาประกอบการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เด็กวัยนี้ร่างกายกำลังอยู่ในระหว่างพัฒนา การใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายยังไม่ผสมผสานหรือประสานสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ การเคลื่อนไหวของเด็กมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ซ้ำ ได้แก่ การคืบ คลาน
2. เร็ว ได้แก่ การวิ่ง
3. นุ่มนวล ได้แก่ การไหว้ การบิน
4. ชิงชัง ได้แก่ การกระต๊อบเท้าตัง ๆ ตีกลองตัง ๆ
5. ร่าเริงมีความสุข ได้แก่ การตบมือ หัวเราะ
6. เศร้าโศกเสียใจ ได้แก่ สีหน้า ท่าทาง

ทิศทางการเคลื่อนไหว

1. เคลื่อนไหวไปข้างหน้าและข้างหลัง
2. เคลื่อนไหวไปข้างซ้ายและข้างขวา
3. เคลื่อนตัวขึ้นและลง

4. เคลื่อนไหวรอบทิศ

รูปแบบการเคลื่อนไหว

1. การเคลื่อนไหวพื้นฐาน ได้แก่ การเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของเด็ก

มี 2 ประเภท

1.1 การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ ได้แก่ คบมือ ผงกศีรษะ ขยับตา ชันเข่า
เคาะเท้า เคลื่อนไหวมือและแขน มือและนิ้วมือ เท้าและปลายเท้า

1.2 การเคลื่อนไหวเคลื่อนที่ ได้แก่ คลาน คืบ เดิน วิ่ง กระโดด ควบม้า
ก้าวกระโดด

2. การเขียนแบบ มี 4 ประเภท

2.1 เขียนแบบท่าทางสัตว์

2.2 เขียนแบบท่าทางคน

2.3 เขียนแบบเครื่องยนต์กลไกและเครื่องเล่น

2.4 เขียนแบบปรากฏการณ์ธรรมชาติ

3. การเคลื่อนไหวตามบทเพลง ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทางประกอบ
เพลง เช่น เพลงไก่ เพลงข้ามถนน

4. การท่าทางกายบริหารประกอบเพลง ได้แก่ การท่าทางกายบริหาร
ตามจังหวะและทำนองเพลง หรือคำคล้องจอง

5. การเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ การเคลื่อนไหวที่让孩子คิดสร้างสรรค์
ท่าทางขึ้นเอง อาจขึ้นด้วยการป้อนคำถามเคลื่อนไหวโดยใช้อุปกรณ์ประกอบ เช่น ห่วงหวาย
แถบผ้า ริบบิ้น ลูกทราย

6. การเล่นหรือการแสดงท่าทางตามคำบรรยาย เรื่องราว ได้แก่ การเคลื่อนไหว
หรือแสดงท่าทางตามจินตนาการจากเรื่องราวหรือคำบรรยายที่ผู้สอนเล่า

7. การปฏิบัติตามคำสั่งและข้อตกลง ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทาง
ตามสัญญา หรือคำสั่งตามที่ได้ตกลงได้ก่อนเริ่มกิจกรรม

8. การฝึกท่าทางเป็นผู้นำ ผู้ตาม ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทาง
จากความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเอง แล้วให้เพื่อนปฏิบัติตามกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเริ่มกิจกรรมจากการเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระ และมีวิธีการที่ไม่ยุ่งยากมากนัก เช่น ให้เด็กได้กระจายอยู่ภายในห้องหรือบริเวณที่ฝึก และให้เคลื่อนไหวไปตามธรรมชาติของเด็ก
 2. ควรให้เด็กได้แสดงออกด้วยตนเองอย่างอิสระและเป็นไปตามความนึกคิดของเด็กเอง ผู้สอนไม่ควรชี้แนะ
 3. ควรเปิดโอกาสให้เด็กคิดหาวิธีเคลื่อนไหวทั้งที่ต้องเคลื่อนที่และไม่ต้องเคลื่อนที่เป็นรายบุคคล เป็นคู่ เป็นกลุ่ม ตามลำดับและกลุ่มไม่ควรเกิน 5-6 คน
 4. ควรใช้สิ่งของที่อยู่กับเด็ก เศษวัสดุต่าง ๆ เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ เศษผ้า ท่อนไม้ เข้ามาช่วยในการเคลื่อนไหวและให้จังหวะ
 5. ควรกำหนดจังหวะสัญญาณนัดหมายในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนท่าทาง หรือหยุดให้เด็กทราบเมื่อทำกิจกรรมทุกครั้ง
 6. ควรสร้างบรรยากาศอย่างอิสระ ช่วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่น เพลิดเพลิน และรู้สึกสบาย สนุกสนาน
 7. ควรจัดให้มีเกมการละเล่นบ้าง เพื่อช่วยให้เด็กสนใจมากขึ้น
 8. กรณีเด็กไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรม ผู้สอนไม่ควรใช้วิธีบังคับ ควรให้เวลาและโน้มน้าวให้เด็กสนใจเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ
 9. หลังจากเด็กได้ออกกำลังเคลื่อนไหวร่างกายแล้วต้องให้เด็กพักผ่อน โดยอาจให้นอนเล่นบนพื้นห้อง นั่งพัก หรือเล่นสมมติเป็นตุ๊กตา อาจเปิดเพลงจังหวะช้า ๆ เบา ๆ ที่สร้างความรู้สึกให้เด็กอยากพักผ่อน
4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์/กิจกรรมในวงกลม
- กิจกรรมเสริมประสบการณ์/กิจกรรมในวงกลม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหาใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สนทนา อภิปราย สาธิต ทดลอง เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง ศึกษานอกสถานที่ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้
- การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ สามารถจัดได้หลากหลายวิธี เช่น
1. การสนทนา อภิปราย เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาในการพูด

การฟัง รู้จักแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งสื่อที่ใช้อาจเป็นของจริง ของจำลอง รูปภาพ สถานการณ์จำลอง ฯลฯ

2. การเล่านิทาน เป็นการเล่าเรื่องต่างๆ ส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เน้นการปลูกฝังให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม วิธีการนี้จะช่วยให้เด็กเข้าใจได้ดีขึ้น ในการเล่านิทานสื่อที่ใช้อาจเป็นรูปภาพ หนังสือนิทาน หุ่น การแสดงท่าทางประกอบการเล่าเรื่อง

3. การสาธิต เป็นการจัดกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กได้สังเกตและเรียนรู้ตามขั้นตอนของกิจกรรมนั้น ๆ ในบางครั้งผู้สอนอาจให้เด็กอาสาสมัครเป็นผู้สาธิตร่วมกับผู้สอนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น การเพาะเมล็ด การเป่าลูกโป่ง การเล่นเกมการศึกษา

4. การทดลอง / ปฏิบัติการ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เพราะได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ได้สังเกตการเปลี่ยนแปลง ผิดการสังเกต การคิดแก้ปัญหา และส่งเสริมให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นและค้นพบด้วยตนเอง เช่น การประกอบอาหาร การทดลองวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ การเลี้ยงหนอนผีเสื้อ การปลูกพืช

5. การศึกษานอกสถานที่ เป็นการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงอีกรูปแบบหนึ่ง ด้วยการพาเด็กไปทัศนศึกษาที่ต่าง ๆ รอบสถานศึกษาหรือนอกสถานศึกษา เพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์แก่เด็ก

6. การเล่นเกมทบทวน เป็นการเล่นสมมติตนเองเป็นตัวละครต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่องในนิทานหรือเรื่องราวต่าง ๆ อาจใช้สื่อประกอบการเล่นสมมติเพื่อเร้าความสนใจและก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น หุ่นสวมศีรษะ ที่คาดศีรษะรูปคนและสัตว์รูปแบบต่าง ๆ เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ของจริงชนิดต่าง ๆ

7. การร้องเพลง เล่นเกม ท่องคำคล้องจอง เป็นการจัดให้เด็กได้แสดงออกเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและจังหวะ เกมที่นำมาเล่นไม่ควรเน้นการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรยึดหลักการจัดกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงและมีโอกาสค้นพบด้วยตนเองให้มากที่สุด

2. ผู้สอนควรยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายของเด็กและให้โอกาสเด็กได้ฝึกคิด

3. อาจเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แทนผู้สอน เช่น พ่อแม่ ตำรวจ หมอ จะช่วยให้เด็กสนใจและสนุกสนานยิ่งขึ้น

4. ในขณะที่เด็กทำกิจกรรม หรือหลังทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ผู้สอนควรใช้คำถามปลายเปิดที่ชวนให้เด็กคิด ไม่ควรใช้คำถามที่มีคำตอบ “ใช่” “ไม่ใช่” หรือมีคำตอบให้เด็กเลือกและผู้สอนควรใจเย็นให้เวลาเด็กคิดคำตอบ

5. ช่วงระยะเวลาที่จัดกิจกรรมสามารถหมุนได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความสนใจของเด็กและความเหมาะสมของกิจกรรมนั้น ๆ เช่น กิจกรรมทัศนศึกษา นอกสถานที่ การประกอบอาหาร การปลูกพืช อาจใช้เวลานานกว่าที่กำหนดไว้

5. กิจกรรมกลางแจ้ง

กิจกรรมกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่จัดให้มีโอกาสออกไปนอกห้องเรียนเพื่อออกกำลังกาย เคลื่อนไหวร่างกายและแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก กิจกรรมกลางแจ้งที่ผู้สอนควรจัดให้เด็กได้เล่น เช่น

1. การเล่นเครื่องเล่นสนาม

เครื่องเล่นสนาม หมายถึง เครื่องเล่นที่เด็กอาจเป็นป่าย หมุน โยก ซึ่งทำออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

- 1.1 เครื่องเล่นสำหรับปีนป่าย หรือค้ำยสำหรับปีนเล่น
- 1.2 เครื่องเล่นสำหรับโยกหรือไกว เช่น ม้าไม้ ชิงช้า ม้านั่งโยก กระดานหก
- 1.3 เครื่องเล่นสำหรับหมุน เช่น ม้าหมุน พวงมาลัยรถสำหรับหมุนเล่น
- 1.4 ราวโหนขนาดเล็กสำหรับเด็ก
- 1.5 ดันไม้สำหรับเดินทรงตัว หรือไม้กระดานแผ่นเดียว
- 1.6 เครื่องเล่นประเภทล้อเลื่อน เช่น รถสามล้อ รถลากจูง

2. การเล่นทราย

ทรายเป็นสิ่งที่เด็ก ๆ ชอบเล่น รวมทั้งทรายแห้ง ทรายเปียก นำมาก่อนเป็นรูปต่าง ๆ ได้และสามารถนำวัสดุอื่นมาประกอบการเล่นตกแต่งได้ เช่น กิ่งไม้ ดอกไม้ เปลือกหอย พิมพ์ชนม ที่ตักทราย

ปกติบ่อทรายจะอยู่กลางแจ้ง โดยอาจจัดให้อยู่ใต้ร่มเงาของต้นไม้หรือสร้างหลังคา ทำขอบกัน เพื่อมิให้ทรายกระจัดกระจาย บางโอกาสอาจพรมน้ำให้ชื้นเพื่อเด็กจะได้ก่อเล่น นอกจากนี้ ควรมีวิธีการปิดกันมิให้สัตว์เลื้อยลงไปทำความสกปรกในบ่อทรายได้

3. การเล่นน้ำ

เด็กทั่วไปชอบเล่นน้ำ การเล่นน้ำนอกจากสร้างความพอใจและคลายความเครียดให้เด็กแล้วยังทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อีกด้วย เช่น เรียนรู้ทักษะการสังเกต จำแนกเปรียบเทียบปริมาณ

อุปกรณ์ที่ใส่น้ำอาจเป็นถังที่สร้างขึ้นโดยเฉพาะหรืออ่างน้ำวางบนขาตั้งที่มั่นคง ความสูงพอที่เด็กจะยืนได้พอดีและควรมีผ้าพลาสติกกันเสียด้านเปียกให้เด็กใช้คลุมระหว่างเล่น

4. การเล่นสมมติในบ้านตุ๊กตาหรือบ้านจำลอง

เป็นบ้านจำลองสำหรับให้เด็กเล่น จำลองแบบจากบ้านจริง ๆ อาจทำด้วยเศษวัสดุประเภทผ้าใบ กระดาษป่าน ของจริงที่ไม่ใช่แล้ว เช่น หม้อ เตา ชาม อ่าง เตาเร็ค เครื่องครัว ตุ๊กตาสมมติเป็นบุคคลในครอบครัว เสื้อผ้าผู้ใหญ่ที่ไม่ใช่แล้วสำหรับผลัดเปลี่ยน มีการตกแต่งบริเวณใกล้เคียงให้เหมือนบ้านจริง ๆ บางครั้งอาจจัดเป็นร้านขายของ สถานที่ทำการต่าง ๆ เพื่อให้เด็กเล่นสมมติตามจินตนาการของเด็กเอง

5. การเล่นในมุมช่างไม้

เด็กต้องการการออกกำลังกายในการเคาะ ตอก กิจกรรมการเล่นในมุมช่างไม้จะช่วยในการพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรง ช่วยฝึกการใช้มือและการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา นอกจากนี้ยังฝึกให้รักงานและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย

6. การเล่นกับอุปกรณ์กีฬา

เป็นการนำอุปกรณ์กีฬามาให้เด็กเล่นอย่างอิสระใช้ประกอบเกมการเล่นที่ให้อิสระแก่เด็กให้มากที่สุด ไม่ควรเน้นการแข่งขันเพื่อมุ่งหวัง แพ้-ชนะ อุปกรณ์กีฬาที่นิยมนำมาให้เด็กเล่น เช่น ลูกบอล ห่วงยาง ถุงทราย

7. การเล่นเกมการละเล่น

กิจกรรมการเล่นการละเล่นที่จัดให้เด็กเล่น เช่น เกมการละเล่นของไทย เกมการละเล่นของท้องถิ่น เช่น มอญซ่อนผ้า วีรย์ข้าวสาร แมงู โพงพาง การละเล่นเหล่านี้ต้องใช้บริเวณที่กว้าง การเล่นอาจเล่นเป็นกลุ่มเล็ก / กลุ่มใหญ่ก็ได้ ก่อนเล่นผู้สอนอธิบายกติกาและสาริตให้เด็กเข้าใจ ไม่ควรนำเกมการละเล่นที่มีกติกายุ่งยากและเน้นการแข่งขันแพ้ชนะ มาจัดกิจกรรมให้เด็กวัยนี้ เพราะเด็กจะเกิดความเครียดและสร้างความรู้สึกไม่ดีต่อตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. หมั่นตรวจตราเครื่องเล่นสนามและอุปกรณ์ประกอบให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัย และใช้การได้คืออยู่เสมอ
2. ให้อากาศเด็กเลือกเล่นกลางแจ้งอย่างอิสระทุกวัน อย่างน้อยวันละ 30 นาที
3. ขณะเด็กเล่นกลางแจ้ง ผู้สอนต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อระมัดระวังความปลอดภัยในการเล่น หากพบว่าเด็กแสดงอาการเหนื่อย อ่อนล้า ควรให้เด็กหยุดพัก
4. ไม่ควรนำกิจกรรมพลศึกษาสำหรับเด็กระดับประถมศึกษามาใช้สอนกับเด็กระดับปฐมวัยเพราะยังไม่เหมาะสมกับวัย
5. หลังจากเลิกกิจกรรมกลางแจ้ง ควรให้เด็กพักผ่อนหรือนั่งพัก ไม่ควรให้เด็กรับประทานอาหารกลางวันหรือดื่มนมทันที เพราะอาจทำให้เด็กอาเจียน เกิดอาการจุกแน่นได้

6. เกมการศึกษา

เกมการศึกษาคือเป็นเกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา มีกฎเกณฑ์กติกาง่าย ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผลและเกิดความคิดรวบยอด เกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่ / ระยะเวลา เกมการศึกษาที่เหมาะสมกับสำหรับเด็กวัย 3-5 ปี เช่น เกมจับคู่ แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ โคมิโน ลอดโด ภาพตัดต่อ ต่อตามแบบ

ข้อเสนอแนะ

1. การสอนเกมการศึกษาในระยะแรก ควรเริ่มสอนโดยใช้ของจริง เช่น การจับคู่ กระจิ๊งที่เหมือนกัน หรือการเรียงลำดับกระจิ๊งตามลำดับสูง-ต่ำ
2. การเล่นเกมการศึกษาในแต่ละวัน อาจจัดให้เล่นทั้งเกมการศึกษาชุดใหม่ และเกมการศึกษาชุดเก่า
3. ผู้สอนอาจให้เด็กหมุนเวียนเข้ามาเล่นเกมการศึกษากับผู้สอนทีละกลุ่ม หรือเล่นทั้งชั้นตามความเหมาะสม
4. ผู้สอนอาจให้เด็กที่เล่นได้แล้ว มาช่วยแนะนำกติกาการเล่นในบางโอกาสได้
5. การเล่นเกมการศึกษา นอกจากใช้เวลาในช่วงกิจกรรมเกมการศึกษาตามตาราง กิจกรรมประจำวันแล้วอาจให้เด็กเลือกเล่นอิสระในช่วงเวลากิจกรรมเสรีได้
6. การเก็บเกมการศึกษาที่เล่นแล้ว อาจเก็บใส่กล่องเล็ก ๆ หรือใส่ถุงพลาสติก หรือใช้ยางรัดแยกแต่ละเกม แล้วจัดใส่กล่องใหญ่รวมไว้เป็นชุด

2.8 การเขียนแผนการจัดประสบการณ์

การสอนในระดับปฐมวัยนั้นไม่สอนเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการ ให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น ดังนั้นการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้าน บรรลุจุดหมายตามหลักสูตรนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องวางแผนการจัดประสบการณ์และรู้หลักการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวในการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 67 – 73)

2.8.1 จุดประสงค์ของการเขียนแผนการจัดประสบการณ์

- 1) เพื่อให้ผู้สอนวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรมร่วมกับเด็กได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
- 2) เพื่อให้ผู้สอนนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวัน ให้บรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้

2.8.2 การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์

การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร ผู้สอนควรดำเนินการตามขั้นตอน ต่อไปนี้

- 1) ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างละเอียด จนเกิดความเข้าใจว่าจะพัฒนาเด็กอย่างไร เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนี้ควรศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเข้าใจยิ่งขึ้น เช่น คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ข้อมูลพัฒนาการเด็ก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นต้น
- 2) วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (จุดหมาย) ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3 – 5 ปี ผู้สอนต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3 – 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาสาระการเรียนรู้
- 3) วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เป็นสาระการเรียนรู้ซึ่งกำหนดไว้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญและส่วนที่เป็นสาระที่ควรเรียนรู้ โดยผู้สอนจะต้องวิเคราะห์และเลือกนำมากำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์
- 4) กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนต้องกำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยซึ่งมีหลากหลาย รวมทั้งศึกษาแนวคิดจากนวัตกรรมที่ผู้สอนต้องการใช้สอดแทรกลงในการจัดประสบการณ์ สำหรับรูปแบบที่นิยมใช้

จัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย คือ หน่วยการจัดประสบการณ์ ผู้สอนสามารถกำหนด หน่วยการจัดประสบการณ์เป็นรายสัปดาห์ บางสัปดาห์อาจใช้หน่วยการจัดประสบการณ์ ตามความสนใจของเด็ก โดยพิจารณาข้อมูลหลักสูตรสถานศึกษา ตัวเด็ก สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประกอบ ทั้งนี้สามารถยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

สำหรับการจัดประสบการณ์แบบหน่วย ผู้สอนต้องกำหนดหัวเรื่องโดยใช้เป็น แกนกลางในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก การกำหนดหัวเรื่องสามารถทำได้ 3 วิธีคือ

วิธีที่ 1 เด็กเป็นผู้กำหนด

วิธีนี้ผู้สอนจะเปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้กำหนดหัวเรื่องได้ตามความสนใจ ของเด็ก เช่น ขณะที่เดินผ่านแปลงดอกไม้ เด็ก ๆ แสดงความสนใจผีเสื้อที่กำลังเกาะดอกไม้ อยู่และต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ดังนั้นผู้สอนจึงนำเรื่องผีเสื้อมาเป็นหัวเรื่องในการจัดทำ หน่วยการจัดประสบการณ์

วิธีที่ 2 ผู้สอนและเด็กร่วมกันกำหนด

วิธีนี้เป็นวิธีที่กำหนดร่วมกันระหว่างผู้สอนกับเด็ก โดยผู้สอนกระตุ้นให้เด็ก แสดงความคิดเห็น แล้วนำเรื่องที่สนใจมากำหนดเป็นหน่วยการจัดประสบการณ์ เช่น ผู้สอน อ่านนิทานเกี่ยวกับ “ช้าง” ให้เด็กฟัง และมีการสนทนา อภิปรายเกี่ยวกับเรื่องช้าง ในที่สุด ผู้สอนกับเด็กจึงตัดสินใจร่วมกันกำหนดเรื่อง “ช้าง” เป็นหน่วยการจัดประสบการณ์

วิธีที่ 3 ผู้สอนเป็นผู้กำหนด

วิธีนี้ผู้สอนจะเป็นผู้วางแผนกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์และสาระ การเรียนรู้ในแต่ละหน่วยไว้ล่วงหน้า โดยพิจารณาจากโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ที่จัดทำไว้ หน่วยการจัดประสบการณ์นี้สามารถปรับและยืดหยุ่นได้ตามความสนใจของเด็ก เช่น ผู้สอนกำหนดหัวเรื่อง “bung” ไว้ล่วงหน้าแล้ว แต่ปรากฏว่าเด็กอยากรู้เรื่อง “ผีเสื้อ” ผู้สอนสามารถยืดหยุ่นเปลี่ยนเรื่องนั้นมาเป็น “ผีเสื้อ” ได้และนำเรื่อง “bung” ไปจัดประสบการณ์ ในโอกาสต่อไป

การกำหนดหัวเรื่องหน่วยการจัดประสบการณ์ ควรเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ ของเด็ก ตรงตามความต้องการและความสนใจของเด็ก สอดคล้องกับสภาพและการดำเนิน ชีวิตประจำวันของเด็ก ผนวกคุณธรรมและจริยธรรมเข้าไปได้อย่างผสมกลมกลืน

5. เขียนแผนการจัดประสบการณ์ ผู้สอนควรพิจารณาเขียนแผนการจัด ประสบการณ์ที่ผู้สอนนำไปใช้ใช้ได้จริงและเกิดประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยที่ผู้สอนรับผิดชอบ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

5.1 นำหน่วยการจัดประสบการณ์มากำหนดรายละเอียดสาระการเรียนรู้
เมื่อได้หน่วยการจัดประสบการณ์แล้ว ผู้สอนกำหนดรายละเอียด
สาระการเรียนรู้ให้เข้ากับหัวเรื่องหน่วยการจัดประสบการณ์ สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย
ประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งสาระที่ควรเรียนรู้ในหลักสูตรนั้นเป็นสาระ
ที่ไม่ได้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาให้ ทั้งนี้เพื่อประสงค์ให้สามารถยืดหยุ่นได้โดยง่าย
สะดวกต่อการปรับให้เหมาะสมกับความสนใจและสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก

5.2 สังเกตหรือระดมความคิดจากเด็ก

ผู้สอนอาจสนทนากับเด็ก เพื่อจะได้ทราบว่าเด็กมีประสบการณ์เดิมใน
หัวเรื่องนั้นมากน้อยเพียงใด เด็กอยากทราบอะไรเพิ่มเติม และผู้สอนควรตรวจสอบหลักสูตร
เพื่อเพิ่มเติมสิ่งที่เด็กควรเรียนรู้ในหน่วยหรือหัวเรื่องนั้น ๆ

5.3 เขียนแผนการจัดประสบการณ์

เมื่อได้ขอบข่ายสาระที่เด็กต้องการรู้และสาระที่ผู้สอนคิดว่าเด็กควร
เพิ่มแล้ว ผู้สอนต้องเขียนแผนการจัดประสบการณ์ โดยคำนึงถึงมาตรฐานคุณลักษณะที่
พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ ในเด็กแต่ละกลุ่มอายุที่ผู้สอนรับผิดชอบ
ประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าจะเกิด สื่อ กิจกรรม และการประเมิน

2.9 การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 – 5 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย
อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วน
หนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณา
ปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมาย
ของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการควรยึดหลัก ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐาน
การศึกษา. 2547 : 84 – 96)

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
4. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและฉบับที่ก

ไว้เป็นหลักฐาน

5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีหลากหลายเหมาะกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กอายุ 3 – 5 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ

2.9.1 ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย จะต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จึงจะทำให้ดำเนินการประเมินพัฒนาการได้อย่างถูกต้องและตรงกับความเป็นจริง
- 2) วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึกและประเมินพัฒนาการ เช่น แบบบันทึกพฤติกรรมเหมาะที่จะใช้บันทึกพฤติกรรมของเด็ก การบันทึกรายวันเหมาะกับการบันทึกกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทุกวัน การบันทึกการเลือกของเด็กเหมาะสมสำหรับใช้บันทึกลักษณะเฉพาะหรือปฏิกริยาที่เด็กมีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เป็นต้น ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะเลือกใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการให้เหมาะสม เพื่อจะได้ผลของพัฒนาการที่ถูกต้องตามต้องการ
- 3) ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการ หลังจากที่ได้วางแผนและเลือกเครื่องมือที่จะใช้ประเมินและบันทึกพัฒนาการแล้ว ก่อนจะลงมือประเมินและบันทึกจะต้องอ่านคู่มือหรือคำอธิบายวิธีการใช้เครื่องมือ นั้น ๆ อย่างละเอียด แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนที่ปรากฏในคู่มือและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรต่อไป
- 4) ประเมินและสรุป การประเมินและสรุปนั้นต้องดูจากผลการประเมินหลาย ๆ ครั้งมิใช่เพียงครั้งเดียว หรือนำเอาผลจากการประเมินเพียงครั้งเดียวมาสรุป อาจทำให้เกิดผลขาดได้ ผลการประเมินดูได้จากผลที่ปรากฏในเครื่องมือประเมินและบันทึกพัฒนาการ เช่น ประเมินการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กอายุ 3 ปี ปรากฏว่ายังเดินขึ้นบันไดสลับเท้าไม่ได้ ก็ต้องพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ยังไม่แข็งแรงเหมาะสมกับวัยต้องจัดกิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ส่วนขาต่อไป
- 5) รายงานผล เมื่อได้ผลจากการประเมินและสรุปพัฒนาการของเด็กแล้ว ผู้สอนจะต้องตัดสินใจว่าจะรายงานข้อมูลไปยังผู้ใด เพื่อจุดประสงค์อะไร และจะต้องใช้รูปแบบใดสำหรับรายงาน เช่น ต้องรายงานผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง เพื่อให้ทราบว่ากิจกรรม

หรือประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้เด็กนั้น ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคนอย่างไร เป็นไปตามจุดประสงค์หรือไม่ เพื่อจะได้วางแผนช่วยเหลือเด็กได้ตรงตามความต้องการต่อไป โดยสถานศึกษาจะมีสมุดรายงานประจำตัวเด็ก ผู้สอนใช้สมุดรายงานนั้นเป็นเครื่องมือหรือแบบรายงานผู้ปกครองได้ และถ้าผู้สอนมีข้อเสนอแนะหรือจะขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก็อาจจะเขียนเพิ่มเติมลงไป ในสมุดรายงาน และต้องคำนึงไว้เสมอไม่ว่าจะใช้แบบรายงานใด ข้อมูลควรจะมี ความหมายเกิดประโยชน์แก่เด็กเป็นสำคัญ การบันทึกข้อความลงในสมุดรายงานประจำตัวเด็ก ผู้สอนควรใช้ภาษาในทางสร้างสรรค์ มากกว่าในทางลบ

6. การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน ผู้สอนต้องตระหนักว่าการทำงานร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้สอนควรยกย่องผู้ปกครองที่พยายามมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ผู้สอนจะต้องต้อนรับผู้ปกครองที่มาสถานศึกษาขอบคุณ สำหรับความร่วมมือ เขียนจดหมายถึงผู้ปกครองเพื่อรายงานเรื่องเด็ก พุดคุยด้วยตนเองหรือ โทรศัพท์ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกถึงความสำคัญของตนเองและต้องการที่จะมีส่วนร่วมกับผู้สอนในการพัฒนาเด็กของตน

การติดต่อสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองควรจะเป็นการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง คือ จากสถานศึกษาไปสู่บ้านและจากบ้านมายังสถานศึกษา กระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นที่มีประโยชน์ต่อการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก เพราะผู้ปกครองจะให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับตัวเด็ก ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาเด็กทุกคนได้เป็นอย่างดี สำหรับการติดต่อกับผู้ปกครองอาจทำได้หลายวิธี เช่น การติดต่อด้วยวาจา ได้แก่ การสนทนาด้วยตนเอง ทางโทรศัพท์ การเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครอง การติดต่อด้วยวิธีอื่น เช่น ป้ายติดประกาศ วารสาร ข่าวสาร ผู้รับฟังความคิดเห็น เป็นต้น นอกจากนี้อาจให้ผู้ปกครองอาสาสมัครมาช่วยงานผู้สอนในสถานศึกษา เช่น เล่นกีฬาร้องเพลง และอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ช่วยในเวลาเด็กทำกิจกรรมเสรี ช่วยสังเกตเด็ก บันทึกพัฒนาการและอื่น ๆ อีกมากมายที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็ก ซึ่งสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง

2.9.2 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก

ในการสรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยแต่ละครั้ง ควรใช้วิธีการประเมินอย่างหลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด วิธีการที่เหมาะสมและนิยมใช้ในการประเมินเด็กปฐมวัย มีด้วยกันหลายวิธี ดังต่อไปนี้

1) การสังเกตและการบันทึก การสังเกต มีอยู่ 2 แบบ คือ การสังเกตอย่างมีระบบ ได้แก่ การสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ และอีกแบบหนึ่งคือ การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันและเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นและผู้สอนจดบันทึกไว้ การสังเกตเป็นวิธีการที่ผู้สอนใช้

2) การสนทนา สามารถใช้การสนทนาได้ทั้งเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็นและพัฒนาการด้านการใช้ภาษาของเด็ก และบันทึกผลการสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรมหรือบันทึกประจำวัน

3) การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคลและควรจัดในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดความเครียดและวิตกกังวล ผู้สอนควรใช้คำถามที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบอย่างอิสระ จะทำให้ผู้สอนสามารถประเมินความสามารถทางสติปัญญาของเด็กและค้นพบศักยภาพในตัวเด็กได้โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

4) การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวมและจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็กโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน แสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังรวมเครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบสอบถามผู้ปกครอง แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสุขภาพอนามัย ฯลฯ เอาไว้ในแฟ้มผลงาน เพื่อผู้สอนจะได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กอย่างชัดเจนและถูกต้อง การเก็บผลงานของเด็กจะไม่ถือว่าเป็นการประเมินผล ถ้างานแต่ละชิ้นถูกรวบรวมไว้โดยไม่ได้รับการประเมินจากผู้สอนและไม่มีการนำผลมาปรับปรุงพัฒนาเด็กหรือปรับปรุงการสอนของผู้สอน ดังนั้น จึงเป็นแต่การเก็บสะสมผลงานเท่านั้น เช่น แฟ้มผลงานขีดเขียน งานศิลปะ จะเป็นเพียงแต่แฟ้มผลงานเด็กถ้าไม่มีการประเมิน แฟ้มผลงานนี้จะเป็นเครื่องมือการประเมินต่อเมื่องานที่สะสมแต่ละชิ้นถูกใช้ในการบ่งบอกความก้าวหน้า ความต้องการของเด็ก และเป็นการเก็บสะสมอย่างต่อเนื่องที่สร้างสรรค์โดยผู้สอนและเด็ก

ผู้สอนสามารถใช้แฟ้มผลงานอย่างมีคุณค่าสื่อสารกับผู้ปกครองเพราะการเก็บผลงานเด็กอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอในแฟ้มผลงานเป็นข้อมูลให้ผู้ปกครองสามารถเปรียบเทียบความก้าวหน้าที่สุดของคนมีเพิ่มขึ้นจากผลงานชิ้นแรกกับชิ้นต่อ ๆ มา ข้อมูลในแฟ้มผลงานประกอบด้วย ตัวอย่างผลงานการขีดเขียน การอ่าน และข้อมูลบางประการของเด็กที่ผู้สอนเป็นผู้บันทึก เช่น จำนวนเล่มของหนังสือที่เด็กอ่าน ความถี่ของการเลือกอ่านที่มุมหนังสือ ในช่วงเวลาเลือกเสรี การเปลี่ยนแปลงอารมณ์ ทักษะคิด เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้จะสะท้อนภาพ

ของความงมงายในเด็กแต่ละคน ได้ชัดเจนกว่า การประเมินโดยใช้การให้เกรดผู้สอนจะต้องชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบถึงที่มาของการเลือกชิ้นงานแต่ละชิ้นที่สะสมในแฟ้มผลงาน เช่น เป็นชิ้นงานที่ดีที่สุดในช่วงระยะเวลาที่เลือกชิ้นงานนั้น เป็นชิ้นงานที่แสดงความต่อเนื่องของงานโครงการ ผู้สอนควรเชิญผู้ปกครองมามีส่วนร่วมในการคัดสรรชิ้นงานที่บรรจุในแฟ้มผลงานของเด็ก

ข้อควรพิจารณาในการเลือกเก็บข้อมูลไว้ในแฟ้มผลงาน มีดังนี้ คือ

(1) ข้อมูลที่แสดงถึงระดับพัฒนาการและความสำเร็จเกี่ยวกับกิจกรรมที่เด็กกระทำ ซึ่งได้มาจากเครื่องมือการประเมิน

(2) ข้อมูลที่รวบรวมจากผลงานต่าง ๆ ของเด็ก อาจให้เด็กช่วยเลือกเก็บด้วยตัวเด็กเอง หรือผู้สอนกับเด็กร่วมกันเลือก

(3) ข้อมูลของเด็กที่ได้จากผู้ปกครอง

5) การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก ตัวชี้ของการเจริญเติบโตในเด็กที่ใช้ทั่ว ๆ ไป ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง เส้นรอบศีรษะ ฟัน และการเจริญเติบโตของกระดูก แนวทางประเมินการเจริญเติบโต การประเมินเจริญเติบโต โดยการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงเด็กแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ ในกราฟแสดงน้ำหนักตามเกณฑ์อายุของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งใช้สำหรับติดตามการเจริญเติบโตโดยรวม วิธีการใช้กราฟ มีดังนี้

เมื่อชั่งน้ำหนักเด็กแล้ว นำน้ำหนักมาจุดเครื่องหมายกนกบาทลงบนกราฟ และอ่านการเจริญเติบโตของเด็ก โดยดูเครื่องหมายกนกบาทว่าอยู่ในแถบสีใด อ่านข้อความที่อยู่บนแถบสีนั้น ซึ่งแบ่งภาวะโภชนาการเป็น 3 กลุ่ม คือ น้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ปกติ น้ำหนักมากเกินไปเกินเกณฑ์ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ข้อแนะนำสำหรับผู้ปกครองและผู้สอน คือ ควรดูแลน้ำหนักเด็ก อย่าให้เบี่ยงเบนออกจากเส้นปะ มิเช่นนั้นเด็กมีโอกาสน้ำหนักมากเกินไปเกินเกณฑ์หรือน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ได้

ข้อควรคำนึงในการประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก

(1) เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านการเจริญเติบโต บางคนรูปร่างอ้วน บางคนผอม บางคนร่างใหญ่ บางคนร่างเล็ก

(2) ภาวะโภชนาการเป็นตัวสำคัญที่เกี่ยวข้องกับขนาดของรูปร่าง แต่ไม่ใช่สาเหตุเดียว

(3) กรรมพันธุ์ เด็กอาจมีรูปร่างเหมือนพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่ง

ถ้าพ่อหรือแม่เตี้ย ลูกอาจเตี้ยและพวกนี้อาจมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยได้และมักจะเป็นเด็กที่ทานอาหารได้น้อย

(3) ช่วงครึ่งหลังของขวบปีแรก น้ำหนักเด็กจะขึ้นช้า เนื่องจาก ห่วงเล่นมากขึ้นและความอยากอาหารลดลง

2.10 การจัดสภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาปฐมวัย มีความสำคัญต่อเด็กเนื่องจากธรรมชาติของเด็กในวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลอง และต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ดังนั้น การจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมตามความต้องการของเด็ก จึงมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการเรียนรู้ของเด็ก เด็กสามารถเรียนรู้จากการเล่นที่เป็นประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า จึงจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของหลักสูตร เพื่อส่งผลให้บรรลุจุดหมายในการพัฒนาเด็ก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 97 – 103)

การจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความสะอาด ความปลอดภัย
 2. ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น
 3. ความสะดวกในการทำกิจกรรม
 4. ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วม สนามเด็กเล่น
 5. ความเพียงพอ เหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อและเครื่องเล่น
 6. บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่นและมุมประสบการณ์ต่าง ๆ
- 2.10.1 สภาพแวดล้อมในห้องเรียน

หลักสำคัญในการจัดต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด เป้าหมายของการพัฒนาเด็ก ความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของเด็กเอง ให้เด็กเกิดความรู้สึกรับรู้ มั่นใจ และมีความสุข ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตร ดังนี้

- 1) พื้นที่อำนวยความสะดวกสำหรับเด็กและผู้สอน
 - (1) ที่แสดงผลงานของเด็ก อาจจัดเป็นแผ่นป้าย หรือที่แขวนผลงาน
 - (2) ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่องหรือจัดใส่แฟ้มรายบุคคล
 - (3) ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็ก อาจทำเป็นช่องตามจำนวนเด็ก
 - (4) ที่เก็บเครื่องใช้ของผู้สอน เช่น อุปกรณ์การสอน ของส่วนตัวผู้สอน

(5) ป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

2) พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้ชัดเจน ควรมีพื้นที่ที่เด็กสามารถจะทำงานได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมด้วยกันในกลุ่มเล็ก หรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่งไปยังกิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนผู้อื่น

3) พื้นที่จัดมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดังและเงียบออกจากกัน เช่น มุมบลิ๊อค อยู่ห่างจากมุมหนังสือ มุมบทบาทสมมติอยู่ติดกับมุมบลิ๊อค มุมวิทยาศาสตร์อยู่ในกลุ่มมุมศิลปะ ฯลฯ ที่สำคัญจะต้องมีของเล่น วัสดุอุปกรณ์ในมุมอย่างเพียงพอต่อการเรียนรู้ของเด็ก การเล่นใน มุมเล่นอย่างเสรี มักถูกกำหนดไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้โอกาสเด็กได้เล่นอย่างเสรีประมาณวันละ 60 นาที การจัดมุมเล่นต่าง ๆ ผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

(1) ในห้องเรียนควรมีมุมเล่นอย่างน้อย 3 – 5 มุม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่ของห้อง

(2) ควรมีการผลัดเปลี่ยนชื่อของเล่นตามมุมบ้าง ตามความสนใจของเด็ก

(3) ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุมเล่น เช่น เด็กเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ผู้สอนอาจจัดให้มีการเลี้ยงหนอน หรือมีผีเสื้อตัวฟ้าใส่กล่องไว้ให้เด็กดูในมุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

(4) ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่น ทั้งนี้เพื่อจูงใจให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้าเล่น

(5) ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าเมื่อเล่นเสร็จแล้วจะต้องจัดเก็บอุปกรณ์ทุกอย่างเข้าที่ให้เรียบร้อย

2.10.2 มุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ที่ควรจัดมี ดังนี้

มุมบลิ๊อค

เป็นมุมที่จัดเก็บบล็อกไม้คันทึที่มีขนาดและรูปทรงต่าง ๆ กัน เด็กสามารถนำมาเล่นต่อประกอบกันเป็นสิ่งต่าง ๆ ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง มุมบลิ๊อคเป็นมุมที่ควรจัดให้อยู่ห่างจากมุมที่ต้องการความสงบ เช่น มุมหนังสือ ทั้งนี้เพราะเสียงจากการเล่นก่อบล็อก อาจทำลายสมาธิเด็กที่อยู่ในมุมหนังสือได้ นอกจากนี้ยังควรอยู่ห่างจากทางเดินผ่านหรือทางเข้าออกของห้องเพื่อไม่ให้กีดขวางทางเดินหรือเกิดอันตรายจากการเดินสะดุดไม้บล็อก การจัดเก็บไม้บล็อกเหล่านี้ ควรจัดวางไว้ในระดับที่เด็กสามารถหยิบมาเล่น

หรือนำเก็บด้วยตนเองได้อย่างสะดวก ปลอดภัย และควรได้ฝึกให้เด็กหัดจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ เพื่อความเป็นระเบียบ สวยงาม

มุมหนังสือ

ในห้องเรียนควรมีที่เก็บสงบ สำหรับให้เด็กได้ดูรูปภาพ อ่านหนังสือนิทาน ฟังนิทาน ผู้สอนควรได้จัดมุมหนังสือให้เด็กได้คุ้นเคยกับตัวหนังสือ และได้ทำกิจกรรมสงบ ๆ ตามลำพังหรือเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มุมหนังสือ เป็นมุมที่ต้องการความสงบควรจัดห่างจากมุมที่มีเสียง เช่น มุมบล็อก มุมบทบาทสมมติ ฯลฯ และควรจัดบรรยากาศของใจให้เด็กได้เข้าไปใช้ เพื่อเด็กจะได้คุ้นเคยกับตัวหนังสือและปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับเด็ก

มุมบทบาทสมมติ

มุมบทบาทสมมติ เป็นมุมที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กมีโอกาสได้นำเอาประสบการณ์ที่ได้รับจากบ้านหรือชุมชนมาเล่นแสดงบทบาทสมมติ เลียนแบบบุคคลต่าง ๆ ตามจินตนาการของตน เช่น เป็นพ่อแม่ในมุมบ้าน เป็นหมอในมุมหมอ เป็นพ่อค้าแม่ค้าในมุมร้านค้า ฯลฯ การเล่นดังกล่าวเป็นการปลูกฝังความสำนึกถึงบทบาททางสังคมที่เด็กได้พบเห็นในชีวิตจริง มุมบทบาทสมมตินี้ ควรอยู่ใกล้มุมบล็อกและอาจจัดให้เป็นสถานที่ต่าง ๆ นอกเหนือจากการจัดเป็นบ้าน โดยสังเกตการเล่นและความสนใจของเด็กว่ามีการเปลี่ยนแปลงบทบาทการเล่นจากบทบาทเดิมไปสู่รูปแบบการเล่นอื่นหรือไม่ อุปกรณ์ที่นำมาจัดก็ควรเปลี่ยนไปตามความสนใจของเด็กเช่นกัน ดังนั้นมุมบทบาทสมมติจึงอาจจัดเป็นบ้าน ร้านอาหาร ร้านขายของ ร้านเสริมสวย โรงพยาบาล เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันอุปกรณ์ที่นำมาจัดให้เด็กต้องไม่เป็นอันตรายและมีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

มุมวิทยาศาสตร์

มุมวิทยาศาสตร์หรือมุมธรรมชาติศึกษา เป็นมุมเล่นที่ผู้สอนจัดรวบรวมสิ่งของต่าง ๆ หรือสิ่งที่มีในธรรมชาติมาให้เด็กได้สำรวจ สังเกต ทดลอง ค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้กับเด็ก เป็นมุมที่ต้องการความสงบ คล้ายมุมหนังสือจึงอาจจัดไว้ใกล้กันได้ และเพื่อเราให้เด็กสนใจในสิ่งที่นำมาแสดง ของที่จัดวางไว้จึงควรอยู่ในระดับที่เด็กหยิบ จับ คว้าสะดวกเหล่านั้นได้โดยสะดวก และสิ่งที่นำมาจัดแสดงนั้นไม่ควรจะตั้งแสดงของสิ่งเดียวกันตลอดปี แต่ควรจะปรับเปลี่ยนให้หน้าสนใจ

มุมศิลปะ

กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาเด็กได้หลายด้าน เช่น ทางด้านกล้ามเนื้อ ซึ่งจะช่วยทำให้มือของเด็กพร้อมที่จะจับดินสอดเขียนหนังสือได้เมื่อไปเรียนใน

ชั้นประถมศึกษา นอกจากนี้ยังช่วยในการพัฒนาทางอารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เด็กมีโอกาสดำเนินงานตามลำพังและทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักปรับตัวที่จะทำงานด้วยกันและส่งเสริมจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นการจัดให้มีมุมศิลปะจึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กได้พัฒนามากขึ้นและสนองความสนใจ ความต้องการของเด็กวัยนี้ได้เป็นอย่างดี มุมศิลปะเป็นมุมหนึ่งที่เด็กต้องใช้สมาธิในการทำงาน จึงควรจัดให้อยู่ในบริเวณที่ต้องการความสงบเช่นกัน อาจจัดเป็นโต๊ะสำหรับให้เด็กทำงานศิลปะ โดยมีผ้าพลาสติก หรือกระดาษปูกันเลอะเทอะก่อนทำงาน และจัดวางอุปกรณ์ทำงานศิลปะไว้บนโต๊ะ หรือจัดให้มีกระดานขาหยั่งสำหรับเด็กเขียนภาพระบายสีน้ำ

สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน

สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน คือ การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบ ๆ สถานศึกษา รวมทั้งจัดสนามเด็กเล่น พร้อมเครื่องเล่นสนาม จัดระวางรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณสถานศึกษาและบริเวณรอบนอกสถานศึกษา ดูแลรักษาความสะอาด ปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นรอบ ๆ บริเวณสถานศึกษา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก

บริเวณสนามเด็กเล่น

ต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร ดังนี้

สนามเด็กเล่น ควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น ดิน ทราย หญ้า พื้นที่เหมาะสำหรับเล่นของเล่นที่มีล้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง พื้นดินสำหรับขุด ที่เล่นน้ำ บ่อทราย พร้อมอุปกรณ์ประกอบการเล่น เครื่องเล่นสนามสำหรับปีนป่าย ทรงตัว ฯลฯ ทั้งนี้ต้องไม่ติดกับบริเวณที่มีอันตราย ต้องหมั่นตรวจตราเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพแข็งแรง ปลอดภัยอยู่เสมอ และหมั่นดูแลเรื่องความสะอาด

ที่นั่งเล่นพักผ่อน จัดที่นั่งไว้ได้ต้นไม้ร่มเงา อาจใช้กิจกรรมกลุ่มย่อย ๆ หรือกิจกรรมที่ต่อความสงบ หรืออาจจัดเป็นลานนิทรรศการให้ความรู้แก่เด็กและผู้ปกครอง

บริเวณธรรมชาติ

ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผักสวนครัว หากบริเวณสถานศึกษามีไม่มากนัก อาจปลูกพืชในกระบะหรือกระถาง

3. บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร

การนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรในระบบสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง และชุมชน มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็ก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 111 – 115)

3.1 บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยในระบบสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาท ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย
2. คัดเลือกบุคลากรที่ทำงานกับเด็ก เช่น ผู้สอน พี่เลี้ยง อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงคุณสมบัติหลักของบุคลากร ดังนี้
 - 2.1 มีวุฒิทางการศึกษาด้านการอนุบาลศึกษา การศึกษาปฐมวัยหรือผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 2.2 มีความรักเด็ก จิตใจดี มีอารมณ์ขันและใจเย็น ให้ความสำคัญกับตนเองกับเด็กอย่างเสมอภาค
 - 2.3 มีบุคลิกของความเป็นผู้สอน เข้าใจและยอมรับธรรมชาติของเด็กตามวัย
 - 2.4 พูดยาสุภาพเรียบร้อย ชัดเจนเป็นแบบอย่างได้
 - 2.5 มีความเป็นระเบียบ สะอาด และรู้จักประหยัด
 - 2.6 มีความอดทน ขยัน ซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงานในหน้าที่และการปฏิบัติต่อเด็ก
 - 2.7 มีอารมณ์ร่วมกับเด็ก รู้จักรับฟัง พิจารณาเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ ของเด็ก และตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลด้วยความเป็นธรรม
 - 2.8 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตสมบูรณ์
3. ส่งเสริมการจัดบริการทางการศึกษาให้เด็กได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึงและเสมอภาค และปฏิบัติกรับเด็กตามเกณฑ์ที่กำหนด
4. ส่งเสริมให้ผู้สอนและผู้ปฏิบัติงานกับเด็กพัฒนาตนเองมีความรู้ก้าวหน้า อยู่เสมอ

5. เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยร่วมให้ความเห็นชอบกำหนด วัตถุประสงค์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กทุกช่วงอายุ
6. สร้างความร่วมมือและประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา
7. จัดให้มีข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับตัวเด็ก งานวิชาการหลักสูตรอย่างเป็นระบบ และมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
8. สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมตลอดจนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่เอื้ออำนวย ต่อการเรียนรู้
9. นิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร โดยจัดให้มีการนิเทศภายในอย่างมีระบบ
10. กำกับติดตามให้มีการประเมินคุณภาพในสถานศึกษาและนำผลจากการประเมิน ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพเด็ก
11. กำกับ ติดตาม ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อนำผลจาก การประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการ ของเด็ก บริบทสังคมและให้ความทันสมัย

3.2 บทบาทผู้สอนระดับปฐมวัย

การพัฒนาคุณภาพเด็กโดยถือว่าเด็กมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เด็กสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ สอดคล้องกับพัฒนาการและเต็มตาม ศักยภาพ ดังนั้น ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญซึ่งจะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว บรรลุอย่างมีประสิทธิภาพผู้สอนจึงควรมีบทบาท/หน้าที่ ดังนี้

1. บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้
 - 1.1 จัดประสบการณ์เรียนรู้สำหรับเด็กที่เด็กกำหนดขึ้นด้วยตัวเด็กเอง และ ผู้สอนกับเด็กร่วมกันกำหนด โดยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุมทุกด้าน
 - 1.2 ส่งเสริมให้เด็กใช้ข้อมูลแวดล้อม ศักยภาพของตัวเด็ก และหลัก ทางวิชาการในการผลิต กระทำ หรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้อย่างมีเหตุผล
 - 1.3 กระตุ้นให้เด็กร่วมคิด แก้ปัญหา ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองด้วยวิธี การศึกษาที่นำไปสู่การใฝ่รู้ และพัฒนาตนเอง
 - 1.4 จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างเสริมให้เด็ก ทำกิจกรรมได้เต็มตามศักยภาพและความแตกต่างของเด็กแต่ละบุคคล
 - 1.5 สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัด

การเรียนรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

1.6 ใช้กิจกรรมการเล่นเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 ใช้ปฏิสัมพันธ์ที่กระหว่างผู้สอนและเด็กในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนอย่างสม่ำเสมอ

1.8 จัดการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริงและนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพเด็กเต็มตามศักยภาพ

2. บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก

2.1 สังเกตและส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

2.2 ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน

2.3 ฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่นมีความภูมิใจในตนเองและกล้าแสดงออก

2.4 ฝึกการเรียนรู้หน้าที่ ความมีวินัย และการมีนิสัยที่ดี

2.5 จำแนกพฤติกรรมเด็กและสร้างเสริมลักษณะนิสัยและแก้ปัญหาเฉพาะบุคคล

2.6 ประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชน เพื่อให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและมีมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3. บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน

3.1 นำนวัตกรรม เทคโนโลยีทางการสอนมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

3.2 ใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็ก

3.3 จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำไปปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร / กระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

3.4 พัฒนาคอนเทนต์ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณลักษณะของผู้ใฝ่รู้ มีวิสัยทัศน์และทันสมัยทันเหตุการณ์ในยุคของข้อมูลข่าวสาร

4. บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

4.1 ทำหน้าที่วางแผนกำหนดหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้

4.2 จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ให้เด็กมีอิสระในการเรียนรู้ทั้งกายและใจ เปิดโอกาสให้เด็กเล่น / ทำงานและเรียนรู้ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

4.3 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

3.3 บทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัย

การศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่เด็กที่ผู้สอนและพ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องสื่อสารกันตลอดเวลา เพื่อความเข้าใจตรงกันและพร้อมร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาและให้ความเห็นชอบกำหนดแผนการเรียนรู้ของเด็กกับผู้สอนและเด็ก
2. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา และกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ
3. เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ จัดบรรยากาศในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้
4. สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
5. อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก
6. ป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตลอดจนส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยประสานความร่วมมือกับผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง
7. เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีคุณธรรมนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้
8. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กและในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3.4 บทบาทของชุมชน

การปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการประสานความร่วมมือเพื่อร่วมกันพัฒนาตามศักยภาพ ชุมชนจึงมีบทบาทในการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ในบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา
สมาคม / ชมรมผู้ปกครอง
2. มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการของสถานศึกษา

3. เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กได้เรียนรู้และมีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง
4. ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา
5. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
6. ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิชาการของชุมชน และมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
7. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทำหน้าที่เสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

4. หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2547 : 5 – 7) ได้ให้ หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย 6 ข้อ ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับต้องมีความหมายกับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กค่อยโอกาส และเด็กพิเศษ ได้พัฒนา รวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาของเด็ก พัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบัน มิใช่เพียงเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น
2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะต้องอยู่ในสภาพที่สนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ผู้สอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัยอากาศสดชื่น ผ่อนคลายไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์มีของเล่นที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่น เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ดังนั้น สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนจึงเป็นเสมือนหนึ่งสังคมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้และสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย

3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ผู้สอนมี

ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้ หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการจัดสภาพแวดล้อม ประสิทธิภาพและ กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กที่ผู้สอนและเด็กมีส่วนร่วมที่จะริเริ่มทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุน ชี้แนะ และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำเรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้สอนจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อม และจัดกิจกรรมที่จะ ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้สอนต้องรู้จักพัฒนา ตนเอง ปรับปรุง ใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก

4. การบูรณาการการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการ

บูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถ เรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ ดังนั้น เป็นหน้าที่ของผู้สอนจะต้อง วางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวันให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญ อย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดไว้

5. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินเด็กปฐมวัยยึด

วิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนและ พัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้ จากการสังเกตพัฒนาการ จากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน การแสดงออกใน สภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากครอบครัวของเด็ก ตลอดจนงานที่เด็กประเมินตนเองหรือผลงาน สามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมิน พัฒนาการจะช่วยผู้สอนในการวางแผนการจัดกิจกรรม ชี้ให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็ก แต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการ ประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

6. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความ

แตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมาก ผู้สอน พ่อแม่ และ ผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุ เป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้น ผู้สอนจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ผู้ปกครอง

เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเท่านั้น แต่จะต้องให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงหลักการจัดการที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

จากแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยที่สำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก ที่มีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน แนวคิดที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่คิดให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเองในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระ เอื้อต่อการเรียนรู้และจัดกิจกรรมบูรณาการ ให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน โดยถือว่าการเล่นอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนา สักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

5. การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.1 ความเป็นมาการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในอันที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กปฐมวัย ได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับวัยและพัฒนาการ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 3-6 ขวบนั้น เป็นวัยที่มีพัฒนาการทุกด้าน เจริญเติบโตในอัตราที่สูงที่สุด โดยเฉพาะระบบประสาท และสมอง ซึ่งเจริญเติบโตได้ถึงร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่ เป็นระยะที่เกิดจากการเรียนรู้ได้มากที่สุดในชีวิต สักยภาพแห่งการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่าง ๆ สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่ หากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้อง

จากเว็บไซด์ <http://www.onec.go.th/Act/democ/2a.htm> กล่าวถึงนักจิตวิทยาและ นักการศึกษาทั่วไปต่างเชื่อว่าประสบการณ์ที่เด็กปฐมวัยได้รับเป็นพื้นฐาน ของการพัฒนาการ ทุกด้านต่อเนื่องไปจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ การวางรากฐานที่ดีให้แก่เด็กปฐมวัย จึง เท่ากับเป็นการเตรียมและสร้างพลเมืองที่ดีมีคุณภาพให้กับประเทศชาตินั่นเอง อาจกล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย ก็เพื่อสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านให้เจริญเติบโต ถึงขีดสุดของศักยภาพและเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ชีวิต โดยคุณสมบัติ ที่มุ่งสร้างเสริม คือ กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่มคุณธรรม จริยธรรม วิถีชีวิตไทย ถึงแวดล้อมและ ค่านิยม ความเสมอภาค

ดังนั้นการจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นการวางรากฐาน เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อีกทั้งยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดการศึกษาของมนุษย์อันเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ การศึกษาปฐมวัยจึงเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลสำหรับอนาคตของประเทศ บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์

แม้ว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยของไทยเราจะมีมาตั้งแต่โบราณ คือ ตั้งแต่ในสมัยกรุงสุโขทัยก็ตามแต่มิได้มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นแบบแผนกล่าวคือ เป็นการศึกษแบบไม่เป็นทางการ (Informal Education) คือ ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ไม่มีโรงเรียนสำหรับเรียนโดยเฉพาะ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีการบังคับ เป็นการสอนแบบให้เปล่า ไม่มีค่าจ้างหรือค่าเล่าเรียน การเรียนจึงขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้เรียน เนื้อหาที่เรียนเน้นพุทธศึกษาและวิชาชีพเป็นหลัก การจัดการศึกษาปฐมวัยลักษณะนี้ดำเนินการมาถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2411 เป็นต้นมา บ้านเมืองได้เกิดการปฏิรูปการศึกษาครั้งที่สำคัญ จากการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้ส่งผลให้การศึกษาปฐมวัยมีรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น ถือเป็นการศึกษาปฐมวัยในยุคเริ่มต้นอย่างมีระเบียบแบบแผน รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ปรากฏขึ้นเป็นประการแรก คือ การจัดตั้ง “โรงเรียนเด็ก” และมีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นเป็นครั้งแรก คือ โรงเรียนราชกุมาร และ โรงเรียนราชกุมารี สำหรับพระเจ้าลูกยาเธอ และพระเจ้าลูกเธอที่ยังทรงพระเยาว์ นับเป็นสถานศึกษาปฐมวัยแห่งแรก ที่เปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นระบบ โดยมีการกำหนดชั้นเรียน วิชาเรียน และเวลาเรียนที่ชัดเจน ความตื่นตัวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยในยุคนี้ยังปรากฏในช่วงปลายรัชสมัยนี้ด้วย กล่าวคือ ได้มีการเผยแพร่ขยายแนวความคิดในการจัดการศึกษาปฐมวัยตามแบบตะวันตกของเฟรเดอริคและมอนเตสซอรี เข้ามาในประเทศไทยเป็นครั้งแรก และจากการนี้ได้ก่อให้เกิดการศึกษาในรูปแบบ “อนุบาล” ขึ้นในสมัยต่อมาอย่างแพร่หลาย โดยเริ่มในลักษณะ โรงเรียนราชกุมารเป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนราชกุมารที่เปิดสอนในระยะแรกมี 3 แห่ง คือ วัฒนาวิทยาลัย มาแคร์เดอี และราชินี หลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนทั้งสามแห่ง คือ แนวหลักสูตรของเฟรเดอริคและมอนเตสซอรี

นอกจากนี้รัฐบาลได้ส่งบุคลากร ไปดูงานด้านอนุบาลศึกษาในต่างประเทศ และเมื่อกลับมาได้นำแนวคิดมาจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลของรัฐในปี พ.ศ. 2483 คือ โรงเรียนอนุบาลลอออุทิส ซึ่งยึดแนวการสอนแบบมอนเตสซอรี และเริ่มมีหลักสูตรใช้อย่างเป็นทางการและเป็นต้นแบบของโรงเรียนอนุบาลของรัฐในระยะต่อมา เป็นที่น่าสังเกตว่าปรัชญาการจัดการศึกษา

ที่นักการศึกษาไทย ได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาดูงานในต่างประเทศจนมีการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลของเอกชน และของรัฐ โดยยึดแนวทางการจัดการศึกษาของเฟรเดอริค และของมอนเตสซอรี

สำหรับหลักสูตรระดับปฐมวัยที่มีการประกาศใช้ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2489 มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 5 ช่วง คือ

1. ช่วง พ.ศ. 2489 – 2496 หลักสูตรที่ใช้ คือ แนวการเตรียมการจัดอนุบาลศึกษา กำหนดหลักสูตรไว้ 2 ปี วิชาที่เรียนได้แก่ หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม การเล่น ผูกเชาว์ ภาษาไทย เลขคณิต ความรู้เรื่องเมืองไทย วาดเขียนและการฝีมือ ขับร้อง ดุขศึกษา
2. ช่วง พ.ศ. 2494 – 2502 หลักสูตรคล้ายคลึงกับหลักสูตรในช่วงปี พ.ศ. 2489 – 2493 โดยกำหนดให้เรียนวิชาต่อไปนี้ คือ หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติศึกษา ดุขศึกษา และพลศึกษา ขับร้องเพลง คณิตรี วาดเขียนและการฝีมือ
3. ช่วง พ.ศ. 2503 – 2519 หลักสูตรฉบับนี้เป็นการเรียนสอนโดยแยกเป็นรายวิชาทั้งสิ้น 7 รายวิชา ได้แก่ ไทย เลขคณิต พละนามัย ธรรมชาติศึกษา สังคมศึกษา ศิลปศึกษา ขับร้องและดนตรี
4. ช่วง พ.ศ. 2520 – 2534 มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ 2520 มีการประกาศใช้ระเบียบการจัดชั้นเด็กเล็ก และในแผนการศึกษาชาตินี้ได้มีการกล่าวถึง การศึกษาปฐมวัยไว้อย่างชัดเจน โดยใช้ชื่อว่า “ระดับก่อนประถมศึกษา” ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุกด้าน โดยมุ่งจัดประสบการณ์การเรียนการสอนเป็นมวลปรारบการณั 3 กลุ่ม คือ เตรียมสร้างเสริมทักษะ ภาษาไทยและคณิตศาสตร์ เตรียมสร้างเสริมประสบการณ์ และเตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย
5. ช่วง พ.ศ. 2535 – 2538 เป็นช่วงที่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมีความก้าวหน้ามาก โดยเฉพาะหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ หรือที่เรียกว่า “แนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษาดัฒนัปรับปรุุง” โดยมุ่งพัฒนาเด็กทุกด้าน และเน้นพัฒนาคุณสมบัติที่ดีให้แก่เด็กด้วยการจัดในรูปกิจกรรมแทนการสอนเป็นรายวิชาให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณสมบัติที่ดีให้แก่เด็กวัยนี้รวมทั้งยึดเด็กเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

5.2 นโยบายและภารกิจการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยที่ผ่านมามีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น การอนุบาลศึกษา การศึกษาก่อนประถมศึกษา การศึกษาก่อนวัยเรียน และการศึกษาปฐมวัย แต่ไม่ว่าจะเรียกว่าอย่างไร ความหมายที่เป็นสากลจะหมายถึง การจัดการศึกษาในลักษณะการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กแรกเกิด - 5 ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาปฐมวัยมานานกว่า 50 ปี มีสถานศึกษาหลายประเภท เช่น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนอนุบาลเอกชน ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนเทศบาล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเมื่อมีประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 ทำให้บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน สามารถจัดการศึกษาได้เอง

การจัดการศึกษาปฐมวัยใช้ทฤษฎีองค์ความรู้ด้านการศึกษาหลายทฤษฎีตามความเชื่อของผู้จัดแต่ละแห่ง ความรู้เหล่านี้มีการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ รวมทั้งมีการศึกษาค้นคว้า วิจัยอย่างต่อเนื่อง กรมวิชาการ (ปัจจุบันคือสำนักงานศึกษาธิการและมาตรฐานการศึกษา) กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2539 ซึ่งต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา และประกาศใช้เป็นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 และได้พัฒนาเป็นหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน หลักสูตรดังกล่าวครอบคลุมอายุเด็กปฐมวัย ตั้งแต่แรกเกิด - 5 ปี โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนตามช่วงอายุ คือ อายุแรกเกิด-3 ปี และอายุ 3-5 ปี ซึ่งในช่วงกลุ่มอายุแรก การอบรมการเลี้ยงดูจะมุ่งเน้นที่พ่อแม่และครอบครัว ส่วนช่วงกลุ่มอายุหลัง มีสถานศึกษาดูแล ได้แก่ การศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ จัดการศึกษาปฐมวัย ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1-2 ศูนย์เด็กอายุ 4-5 ปี ส่วนการศึกษาเอกชนจัดการศึกษาปฐมวัย ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1-2-3 ศูนย์เด็ก อายุ 3-5 ปี นอกจากนั้นยังมีสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ดูแลเด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป สถานศึกษาที่เป็นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของสถานประกอบการและกระทรวงสาธารณสุข การจัดการศึกษาและดูแลเด็กปฐมวัยเหล่านี้ ต้องเอาใจใส่ดูแลทั้งเรื่อง การเจริญเติบโตทางร่างกาย สุขภาพกายและจิต การจัดประสบการณ์ให้เกิดพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา พัฒนาสูงสุดเต็มตามศักยภาพ

การที่มีหลายหน่วยงานจัดการศึกษาระดับปฐมวัย แม้จะใช้หลักสูตรเดียวกัน แต่ปัจจัยพื้นฐานทางด้านครอบครัว ความรู้ ประสบการณ์ และความพร้อมของหน่วยงานที่จัด

มีความแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะคุณภาพชีวิตของพ่อแม่วัยทำงานที่ถึงภาระการเลี้ยงดูลูกเล็ก ๆ ไว้กับผู้สูงอายุและผู้รับจ้างที่ไม่มีความรู้ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาเด็กได้อย่างเต็มตลอดจนปัญหาด้านเศรษฐกิจ ความยากจน ทำให้เด็กจำนวนมากเกิดภาวะทุพโภชนาการ ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 บทที่ 2 ที่กล่าวถึงปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย ดังนี้ ความไม่พร้อมของเด็กปฐมวัยส่วนหนึ่งมีสาเหตุสำคัญจากสภาพ ทุพโภชนาการ มีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นผลจากการขาดอาหารต่อการพัฒนาการ ทางสมอง พัฒนาการทางร่างกายจนถึงขั้นพิการ เช่น งานวิจัยของ รศ.พญ.นิตยา กษภักดี จากการศึกษาสภาพโภชนาการเด็ก 14 หมู่บ้าน 5 จังหวัดทางภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่าง พ.ศ. 2533-2539 พบว่า ผลกระทบของภาวะทุพโภชนาการและขาดแคลนอาหารของเด็กอายุ 3-6 ปี ในหมู่บ้านดังกล่าว มีการเจริญเติบโตไม่สมวัย และมีปัญหาด้านการพัฒนาทางสมองถึงร้อยละ 25 ระดับเขาว์ปัญญามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าปกติ การขาดแคลนอาหารในวัยเด็ก มิได้มีผลกระทบต่อพัฒนาการด้านร่างกายเท่านั้น ยังผลกระทบต่อสมองของเด็ก แพทย์ยืนยันว่าสมองของเด็กจะเติบโตเร็วที่สุดในช่วงวัยแรกเกิด-6 ปี แต่ถ้าไม่ได้รับสารอาหารเพียงพอจะทำให้สมองไม่เติบโตและพัฒนาการตามวัยได้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 จึงได้กำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาดังแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต และมีเป้าหมายให้เด็กปฐมวัยอายุแรกเกิด-5 ปี ทุกคน ได้รับการพัฒนาและเตรียมความพร้อมทุกด้านก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา ในการดำเนินงานของรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นการวางรากฐานชีวิตทุกด้าน ให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ มีความสามารถสร้างสรรค์สังคมไทยและสังคมโลก โดยดำเนินการร่วมกันทั้งกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ จากสภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยในชนบทที่มีความขาดแคลนทั้งสถานศึกษา บุคลากร และสื่ออุปกรณ์ ประกอบกับสภาพความเป็นอยู่ของเด็กและผู้ปกครองที่มีความยากจน ขาดแคลนในทุก ๆ ด้าน รัฐบาลจึงมีนโยบายให้พัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยในชนบทให้มีคุณภาพเท่าเทียมกับสถานศึกษาในเมือง โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาคัดเลือกสถานศึกษาเป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ตามเกณฑ์คัดเลือกศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 เป็นต้นไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง นโยบายของรัฐและภารกิจในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 :42-46) การจัดการศึกษา
 ในระยะแรกสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดตามนโยบายของรัฐที่กำหนดไว้
 ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ และ
 มติคณะรัฐมนตรี โดยจัดทำเป็นโครงการได้แก่ โครงการส่งเสริมการศึกษาในท้องถิ่นที่ใช้
 ภาษาอื่นมากกว่าภาษาไทย โครงการการจัดชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาการดำเนินงาน
 ในระยะนี้เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเป็นตัวอย่าง และเพื่อการศึกษาวิจัยผลการดำเนินงานพบว่า
 เด็กวัย 4 – 6 ปี มีวุฒิภาวะสูงขึ้น มีความสามารถในการเรียนรู้และมีความมั่นใจในตนเอง
 มากขึ้น

ในปีการศึกษา 2524 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รับผิดชอบจัด
 การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ขณะนั้นมีโรงเรียน 3,585 โรง นักเรียน 144,000 คน และ
 เปิดชั้นเด็กเล็กเพียงชั้นเดียว ส่วนอนุบาล 2 ปี มีเฉพาะในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ซึ่ง
 รับมาจากกรมสามัญศึกษารวม 77 โรง เฉลี่ยจังหวัดละ 1 โรง และได้จัดการศึกษา ชั้นเด็ก
 เล็ก 1 ปี ใน 37 จังหวัด

ในปี พ.ศ. 2529 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินงานโครงการ
 อนุบาลชนบท สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการเปิดชั้นอนุบาล
 ชนบทเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 เป็นต้นมา และเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ
 คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม อำนาจหน้าที่
 ของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้มีหน้าที่ครอบคลุมการจัดการศึกษาใน
 ระดับอนุบาลด้วย นอกจากนี้ก็ยังได้มีการดำเนินการจัดอนุบาล 3 ขวบ เพื่อเป็นการทดลองใน
 ภูมิภาคต่าง ๆ คือ ที่โรงเรียนอนุบาลสามเสน อนุบาลนครนายก อนุบาลแพร่ อนุบาลสุรินทร์
 และอนุบาลชุมพร ซึ่งได้ดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) ได้มีนโยบายส่งเสริม
 การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้เด็กก่อนวัยก่อนประถมศึกษา
 พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญาตามศักยภาพ มีคุณธรรมและมีความ
 พร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษา โดยการจัดขยายการจัดการศึกษาชั้นอนุบาลให้
 ครอบคลุมทุกพื้นที่ ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 กระทรวงศึกษาธิการ
 มีนโยบายปฏิรูปการศึกษา และมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
 แห่งชาติ ดำเนินการจัดชั้นอนุบาล 3 ขวบ

ในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ได้ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ให้กับเด็กที่มีอายุ 3 – 5 ปี ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และเน้นการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคมและสติปัญญาเป็นสำคัญ การจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในแต่ละระดับ มีดังนี้

ระดับกรม มีหน้าที่รับผิดชอบส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาพัฒนาหลักสูตร และสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการนิเทศ ติดตาม กำกับ ประเมินผลการดำเนินงาน และเสนอแนะแนวทางการบริหารและการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระดับจังหวัด มีหน้าที่รับผิดชอบ สนับสนุน ส่งเสริมปัจจัยในการพัฒนา ศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งจัดตั้งที่โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนะการวางแผนการดำเนินงานของหน่วยงาน และโรงเรียนในสังกัด สนับสนุนงบประมาณ บุคลากร วิชาการ นิเทศ ติดตาม กำกับ วิจัย ประเมินผลเพื่อรายงานผลการดำเนินงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระดับอำเภอ / กิ่งอำเภอ มีหน้าที่รับผิดชอบรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์ และเสนอแนะการวางแผนการดำเนินงานของโรงเรียนในสังกัด สนับสนุนงบประมาณ บุคลากร วิชาการ นิเทศ ติดตาม กำกับ ประเมินผลและรายงานผลการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระดับโรงเรียน มีหน้าที่ในการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเบื้องต้น โดยจัดทำสำมะโนนักเรียนที่มีอายุถึงเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดในเขตบริการรวบรวมจำนวนนักเรียนพร้อมรายชื่อเพื่อติดตามให้มาเรียน เพื่อให้สามารถบริการได้อย่างทั่วถึง วางแผนการรับเด็กเข้าเรียน ดำเนินงานตามนโยบายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา จัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียน จัดครูเข้าสอน ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่ครูผู้สอน การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก จัดบริการในด้านส่งเสริมคุณภาพอนามัย ความปลอดภัยในด้านโภชนาการ และความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ จัดให้มีการปฐมนิเทศ การประชาสัมพันธ์และการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง เพื่อพัฒนาเด็ก และการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย

บริหารงบประมาณให้ตรงตามวัตถุประสงค์ตามระเบียบและสนองความต้องการในการจัด
 นิเทศ ติดตาม กำกับ ประเมินผล และรายงานผลการจัดการศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 รูปแบบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ที่สำนักงานคณะกรรมการ
 การประถมศึกษาแห่งชาติ จัด มี 3 รูปแบบ ดังตารางที่ 5 คือ

ตารางที่ 5 รูปแบบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

หลักสูตร	รูปแบบที่ 1	รูปแบบที่ 2		รูปแบบที่ 3		
	1 ปี	2 ปี		3 ปี		
ช่วงอายุ	5 ปีบริบูรณ์ ถึง 6 ปี หรือ อายุก่อน เกณฑ์ภาค บังคับ 1ปี	อนุบาล 1	อนุบาล 2	อนุบาล 3 ขวบ	อนุบาล 1	อนุบาล 2
		4 ปีบริบูรณ์ ถึง 5 ปี		เด็กที่จะเข้าเรียนอนุบาล 3 ขวบ ต้องมี อายุ 3 ปีบริบูรณ์ ถึง 4 ปี		

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 44)

การจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
 การประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการตามแนวการจัดประสบการณ์และแผนการจัด
 ประสบการณ์ในระดับก่อนประถมศึกษา โดยยึดหลักการในการจัดด้วยการคำนึงถึงความ
 แตกต่างระหว่างบุคคลให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงโดยการเล่นและลงมือปฏิบัติด้วย
 ตนเอง การจัดสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการของเด็ก พัฒนากล้ามเนื้อให้มี
 คุณลักษณะที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก และมีทักษะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
 หลักในการจัดประสบการณ์ดังกล่าวมุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาการทุก ๆ ด้าน คือ ด้านร่างกาย
 อารมณ์ – จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีความมุ่งมั่นให้เด็กเรียนรู้เนื้อหาวิชา แต่ต้องการให้
 พัฒนาศักยภาพด้านพัฒนาการรับรู้และประสาทสัมผัส พัฒนาการสื่อสารโดยการฟัง
 การพูด (ภาษา ท่าทาง คำพูด) พัฒนาด้านบุคลิกภาพ มีความรู้ตึกที่คิดต่อตนเองและผู้อื่น
 มีการตัดสินใจได้ถูกต้อง รู้จักคิดวางแผนในการทำกิจกรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความรัก
 ซื่อสัตย์และภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดีของชาติ และมีคุณธรรมจริยธรรม จัดกิจกรรม
 ในลักษณะบูรณาการการเป็นหน่วยการสอนให้เด็กพัฒนาเต็มตามความสามารถของแต่ละคน

และยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจะเป็นผู้ควบคุมกิจกรรมและอำนวยความสะดวกแก่เด็ก เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมเต็มที่

การจัดกิจกรรมและประสบการณ์สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาดังกล่าว ได้มีการประเมินความสามารถและพัฒนาการของเด็กในการแสดงพฤติกรรมที่คาดว่าจะปรากฏในแต่ละช่วงอายุ เพื่อนำผลมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาเสริมประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาทุกด้าน เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน มิได้เป็นการประเมินเพื่อตัดสินได้หรือตก วิธีการประเมินมีหลายวิธี เช่น การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ และการศึกษาผลงาน ตัวอย่างผลการประเมินพัฒนาการทางกายและสติปัญญา นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2542 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ทำการประเมินโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4,040 คน ทั้ง 12 เขตการศึกษา จำนวน 26 จังหวัด ผลการประเมินในภาพรวมพบว่า คะแนนเฉลี่ยร้อยละและระดับพัฒนาการเฉลี่ยเท่ากับ 50.76 และ 3.25 และพบว่านักเรียน ร้อยละ 72 มีพัฒนาการอยู่ในระดับดี และดีมาก และร้อยละ 9 อยู่ในระดับต่ำกว่าปกติ

ในส่วนของการพัฒนาการทางกาย ซึ่งประกอบด้วย ความแข็งแรง การเจริญเติบโต และสุขนิสัย พบว่า พัฒนาการทางด้านสุขนิสัยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละสูงสุดเท่ากับ 87.65 นักเรียนร้อยละ 87 มีพัฒนาการดีและระดับดีมาก ซึ่งมีพัฒนาการด้านการเจริญเติบโต และความแข็งแรง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 77.90 และ 65.87 โดยมีร้อยละนักเรียนเท่ากับ 78 และ 37 มีระดับพัฒนาการดีและดีมาก ตามลำดับ ซึ่งผลการประเมินส่วนนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์ ซึ่งได้ดำเนินการวิเคราะห์ผลกระทบจากตัวแปรอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น ตัวแปรเรื่องเพศ อายุ ที่ตั้งของโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ศึกษาและวิจัยพัฒนาจิตพิสัยร่วมกับกระบวนการคิดในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งผลการศึกษาในระยะแรก พบว่าเด็กที่ได้รับการทดลองการจัดประสบการณ์โดยวิธีการ 6 M และการเสริมพลังจิตใจด้วยวิธีการทางบวก พร้อมทั้งได้ทำการประเมินพัฒนาการเด็กด้วย โดยใช้แนวทางของ Lowenfeld ซึ่งผลจากการประเมินภาพรวมส่วนใหญ่ เด็กอยู่ในเกณฑ์พัฒนาการทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจสูงขึ้น และเป็นไปตามเกณฑ์การพัฒนาของเด็กในวัยนี้ สภาพของอารมณ์และจิตใจเด็กวัยนี้ เมื่อได้รับความรัก ความเมตตา ความอบอุ่นจากครู เพื่อน ๆ ในโรงเรียน และจากบุคลากรในโรงเรียนเป็นผลทำให้เด็กอยากไปโรงเรียน มีพฤติกรรมที่ดีให้ความร่วมมือและสนใจกิจกรรมสูงขึ้น มีความรับผิดชอบต่อตนเองดีขึ้น ร้อยละ 83.75

และรับผิดชอบต่อการเรียนที่ขึ้นร้อยละ 90.84 ดังนั้นหากเด็กได้รับการฝึกและได้รับการจัด
 ประสิทธิภาพด้วยวิธีการวิจัยที่เน้นสิ้นสุดตลอดระยะเวลา ที่อยู่ในโรงเรียน และอยู่ใน
 สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสิ่งที่คิดแก่เด็กด้วยแล้ว ก็จะทำให้เด็กมีพื้นฐานคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป
 การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ผ่านมา ซึ่งจัดได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ใน
 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งในแต่ละแห่งมี
 ความเหลื่อมล้ำด้านความพร้อม คุณภาพและการยอมรับของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
 คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดโรงเรียนเครือข่ายสหวิทยาเขตมาลงกลขึ้น
 เพื่อให้โรงเรียนเครือข่ายได้พัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่ให้และรับบริการวิชาการต่าง ๆ
 ในส่วนของเครือข่ายสหวิทยาเขตโรงเรียนอนุบาลได้กำหนดให้โรงเรียนใช้รูปแบบและ
 สัญลักษณ์โรงเรียนในระดับอำเภอทุกอำเภอ ๆ ละ 1 โรงเรียน และอาจจะขยายไปยังโรงเรียน
 อื่น ๆ ที่มีความพร้อมและศักยภาพเดิมที่ในการเป็นแม่ข่าย ทั้งนี้ได้เริ่มเตรียมความพร้อมการ
 จัดทำโรงเรียนลูกข่ายในปี 2541 เพื่อดำเนินการในปีการศึกษา 2542 โดยได้กำหนดชื่อ
 โรงเรียนลูกข่ายเป็น “โรงเรียนอนุบาล..(ระบุชื่ออำเภอ) “หรือ” โรงเรียนราชวินิต... (ระบุชื่อ
 จังหวัด)” เป็นต้น การได้รับการสนับสนุนของโรงเรียนลูกข่าย เช่น การปรับปรุงรูปแบบ
 การบริหารโรงเรียน การปรับปรุงรูปแบบการจัดประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน
 การจัดทำสื่อ การประเมินพัฒนาการนักเรียน การนิเทศ กำกับดูแลและรับรองมาตรฐานจาก
 โรงเรียนต้นแบบ การพัฒนาบุคลากรครูและผู้บริหารโรงเรียน การหมุนเวียนการสนับสนุน
 บัณฑิตจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพ
 การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

จากบทบาทหน้าที่และภารกิจที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
 แห่งชาติ จัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งได้พัฒนาการดำเนินงานด้านนี้มาโดยตลอด
 ทั้งในด้านหลักสูตรและการพัฒนาบุคลากร จนกระทั่งปัจจุบัน ปีการศึกษา 2543 สำนักงาน
 คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา จำนวนถึง
 1,469,189 คน คิดเป็นร้อยละ 22 ของนักเรียนทั้งหมด 6,724,390 คน และขณะนี้
 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มุ่งเน้นให้มีการจัดการศึกษาปฐมวัยครอบคลุม
 ทุกพื้นที่ จัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างทั่วถึง และ
 เท่าเทียมกัน

2. เน้นการพัฒนาความพร้อมทุกด้าน ความมีเหตุผล ความสามารถ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม
3. ขยายขอบข่ายและแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพ และตอบสนองความต้องการในแต่ละท้องถิ่น
4. เสริมสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม

6. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต 1

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม มีจำนวน 5 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกันทรวิชัย อำเภอเชียงยืน และ กิ่งอำเภอชื่นชม ปีการศึกษา 2549 มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 312 โรงเรียน มีโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาปฐมวัย จำนวน 281 โรงเรียน มีจำนวน ห้องเรียน 580 ห้องเรียน นักเรียน จำนวน 8,362 คน ครูผู้สอน จำนวน 497 คน การจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับการศึกษาปฐมวัยในการศึกษาที่ผ่านมาได้ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ มาโดยตลอด ในการดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 . 2549 ข : 3)

ปัญหาการดำเนินงาน

จากผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ที่ได้จัดการศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัยหรืออนุบาล ประจำปีการศึกษา 2548 จาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า ประสบปัญหาหลายประการ อาทิ ในด้านการจัดการศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัย ยังมีเด็ก 3 - 5 ปี อีกรายกลุ่ม ยังไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในชนบท นักเรียนที่มีโอกาสเข้ารับการศึกษายังมีพัฒนาการไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดทุกด้าน โดยมีพัฒนาการด้านร่างกายอยู่ในระดับดี ด้านอารมณ์ สังคม ปานกลาง และด้านสติปัญญาค่อนข้างต่ำ ขาดแคลนบุคลากรที่จบในสาขาปฐมวัย ครูสอนไม่ครบชั้นตลอดทั้งงบประมาณที่ได้รับ การสนับสนุนไม่เพียงพอ ด้านพฤติกรรมการสอนของครูยังยึดตนเองเป็นสำคัญ นักเรียนคอยปฏิบัติตามคำสั่งของครูอย่างเดียว ทำให้เด็กขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ครูขาดเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ ๆ และครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่จบสาขาปฐมวัยโดยตรง ด้านสื่อการเรียน

การสอนไม่เพียงพอ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ และคับแคบเกินไป ด้านการวัดผลไม่ได้ กำหนดรูปแบบที่แน่นอน รวมทั้งการประเมินผลไม่ได้มุ่งตรงต่อมาตรฐานคุณภาพการเรียนรู้ ตามมาตรฐานได้ทั่วถึง ขาดการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการศึกษา ปฐมวัยไม่ได้นำผลจากการวัดมาตัดสินผลการสอบว่าได้หรือตก แต่เป็นการนำผลเพื่อมาจัด ประสิทธิภาพให้กับวัยเด็กมากยิ่งขึ้น ด้านผู้ปกครองยังมุ่งเน้นให้ครูสอนเด็กให้อ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณเป็น นอกจากนี้หน่วยงาน/สถานศึกษา ประสบปัญหาเรื่องการขาดแคลน ปัจจัยด้านบริหาร โดยเฉพาะบุคลากร และงบประมาณจำกัด ไม่สามารถจัดหาสื่อหรือ เทคโนโลยีมาทดแทนได้ เป็นผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการปฏิบัติงาน การวิจัยด้านการศึกษา โดยเฉพาะระดับการศึกษาปฐมวัยมีน้อยมาก และคุณภาพครูผู้สอน ขาดประสิทธิภาพในการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรม ในความสำคัญต่อหน้าที่

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 นับว่าประสบปัญหาหลายประการ ดังนั้นผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอนชั้นปฐมวัย และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ในฐานะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานการจัดการศึกษาปฐมวัย จำเป็น จะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว เริ่มตั้งแต่ การวางแผน การกำหนดนโยบาย การ ดำเนินงาน ที่จะส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา ที่จัด การศึกษาในระดับการศึกษาปฐมวัย ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

มณีวรรณ นามโสม (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการ การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมเจ้าหน้าที่บริหาร การประถมศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับมากทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้าน สภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ปัญหาที่พบในการศึกษา คือ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอ ขาดห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ ตู้เก็บเอกสาร และ สื่อ วัสดุ-อุปกรณ์ต่าง ๆ ทำให้การดำเนินการตามโครงการเป็นไปอย่างล่าช้า อันเป็นผลกระทบ ต่อความสำเร็จและประสิทธิผลต่อโครงการ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ของเจ้าหน้าที่บริหาร

การประเมินศึกษา ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน โดยรวม พบว่า ทั้ง 4 กลุ่ม มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความ คิดเห็นมากกว่าครูผู้สอนในด้านสภาพแวดล้อม ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

คมจำ วิรานันท์ (2540 : 90-98) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดกิจกรรมการสอน ระดับก่อนประถมศึกษา ในทรศนะของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า การรับเด็กเข้าเรียนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ที่กำหนดและเรื่องการใช้ภาษา ซึ่งเป็นภาษาถิ่น และตัวครูผู้สอนมีความรู้ด้านการอนุบาล การศึกษา ครูผู้สอนได้รับงานพิเศษนอกเหนือไปจากงานสอนมากเกินไป ขาดการ ประชาสัมพันธ์ เรื่องการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ขาดการสนับสนุน งบประมาณและการให้ขวัญและกำลังใจแก่ครูผู้สอน จึงเป็นสาเหตุของปัญหาในการจัด กิจกรรมการสอนระดับก่อนประถมศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

สุรน แก้วบุตร (2540 : 75-87) ได้ศึกษา เรื่องการศึกษาปัญหาการบริหารงานระดับ ก่อนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สงขลา ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดต่ำกว่า 12 ห้อง กับโรงเรียนขนาดตั้งแต่ 12 ห้อง ขึ้นไป มีปัญหาการบริหารงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า งานบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนขนาดตั้งแต่ 12 ห้องเรียน ขึ้นไป มีปัญหาการบริหารงาน มากกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดตั้งแต่ 12 ห้องเรียน ขึ้นไป ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ ไม่ แตกต่างกัน

สุกัญญา มหาวงศ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนระดับก่อนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนระดับก่อน ประถมศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากทุกกิจกรรม เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย ดังนี้ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง กิจกรรมการ เคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมการเล่นตามมุม กิจกรรมในวงกลมและกิจกรรมเกมการศึกษา ตามลำดับ และครูผู้สอนที่สำเร็จการศึกษาวิชาเอกต่างกัน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แตกต่างกัน โดยครูผู้สอนที่สำเร็จวิชาเอกการศึกษาปฐมวัยหรืออนุบาลศึกษา มีการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนมากกว่าครูผู้สอนที่สำเร็จการศึกษาวิชาเอกอื่น ทุกกิจกรรม

จรัญ เกื้ออนันต์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ในด้านบุคลากร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และด้านพัฒนาการเด็ก ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี โดยส่วนรวมและ 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านบุคลากร ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย และอีก 1 ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียนพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีขนาดตั้งแต่ 12 ห้องขึ้นไป มีปัญหาโดยภาพรวม และ 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านบุคลากร ด้านการจัดประสบการณ์ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และมีปัญหาอีก 2 ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับน้อย และผู้บริหารโรงเรียนที่มีขนาดต่ำกว่า 12 ห้องขึ้นไป มีปัญหาโดยภาพรวม และ 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านบุคลากร ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย และมีปัญหาอีก 1 ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับน้อย

รัตนา เผ่าวงศา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร ในด้านการวางแผนการรับนักเรียน ด้านขออนุญาตเปิดทำการสอน ด้านการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัย และด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า

1. ข้าราชการครูโดยส่วนรวมและจำแนกตามสภาพ มีปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร โดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง แต่ปัญหาด้านการวางแผนการรับนักเรียน และด้านการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัย อยู่ในระดับน้อย โดยมีปัญหารายข้อในแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ได้แก่ การจัดส้วมไม่เหมาะสมกับนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้บริหารไม่มีเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศติดตามการเรียนการสอน ด้านขออนุญาตเปิดทำการสอน ได้แก่ โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีวุฒิปริญญาตรี/ปฐมวัย ด้านการดำเนินงานตามนโยบายการจัด

การศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ได้แก่ การจัดวัสดุ สื่อและอุปกรณ์การจัดการศึกษา ไม่เพียงพอ ด้านการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ได้แก่ การจัดพื้นที่สำหรับนอน และเครื่องนอนไม่ถูกสุขลักษณะ

2. ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา มีปัญหาการจัดการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ทั้ง 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

รัฐฉัตร นุญวีรบุตร (2545 : 46) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ในโรงเรียนเครือข่ายสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1. ด้านครูผู้สอนทั้งโดยรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรกคือ เวลาที่ใช้ในการเตรียมการสอนไม่เพียงพอ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และขาดความรู้ความชำนาญในการสอน

2. ด้านหลักสูตร ทั้งโดยรวมและรายด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีปัญหาสูงสุด 2 อันดับแรกคือ ขาดเอกสารคู่มือประกอบหลักสูตรที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน และครูไม่เข้าใจหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยและด้านที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรกคือ กิจกรรมการเรียนรู้น่าสนใจให้นักเรียนได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง ขาดการเตรียมแผนการจัดประสบการณ์ก่อนทำการสอน และครูไม่ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายในกระบวนการเรียนการสอน

ศิริมา ภิญญอนันตพงษ์ (2545 : 1-2) ได้วิจัยศึกษาภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการจัดการศึกษาและบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย จำแนกเป็นรายด้าน โดยภาพรวมแล้ว โรงเรียนมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ ปรัชญาและเป้าหมาย การจัดการศึกษาปฐมวัย บุคลากรที่มีลักษณะเหมาะสมกับการเป็นครูปฐมวัย และการจัดการด้านอาคารสถานที่

2. ด้านคุณภาพการบริการที่จัดให้แก่ผู้เรียนในโรงเรียนเป็นรายด้าน โดยรวมแล้ว โรงเรียนมีศักยภาพด้านคุณภาพการบริการที่จัดให้แก่ผู้เรียนในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก แนวการจัดประสบการณ์ การเรียนการสอน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและการบริการที่ให้กับนักเรียน

3. ด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย โดยภาพรวมแล้ว โรงเรียนมีศักยภาพด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ เด็กปฐมวัยร่าเริง ยิ้มแย้ม มีความสุข แสดงอารมณ์เหมาะสมกับสถานการณ์ มีน้ำหนักร่างกายและส่วนสูงเหมาะสมเป็นไปตามเกณฑ์ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับสภาพและวัย การใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กได้คล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน ทำงานอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใช้ภาษาโต้ตอบสนทนาได้เหมาะสมกับวัย และมีวินัยในตนเองและมีความรับผิดชอบ

วิวรรณ เขตมรรคา (2548 : 79) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านงบประมาณมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบผู้บริหารกับครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารกับครูผู้สอน โดยมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

เกียรติขจร ชัยอมฤต (2550 : 137) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านการบูรณาการการเรียนรู้ ด้านการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม และ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก, ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับ ครอบครัวของเด็ก เมื่อเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดมหาสารคาม ของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และ ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ฮาชิโมโตะ (Hachimoto. 1996 : 2352) ได้ศึกษาเรื่องความเชื่อและการปฏิบัติของครูสอนเด็กเล็กที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้นักเรียนแก้ข้อขัดแย้งในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ โดยอาศัยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับครู 2 คนที่สอนระดับอนุบาลและชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งได้เข้าร่วมในโครงการจัดการศึกษา โดยใช้ทฤษฎีสร้างสรรคความรู้ในโรงเรียน ในมลรัฐมิสซูรี ผลการศึกษาพบว่า ครูมีส่วนริเริ่มในการทำงานกับนักเรียนภายใต้สถานการณ์เฉพาะเท่านั้น เมื่อนักเรียนขอร้องไห้ครูช่วยเหลือ

ครูสามารถเข้าร่วมการทำงานกับนักเรียน ในลักษณะที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยตัวนักเรียนเอง ครูกลุ่มนี้มีลักษณะสอดคล้องตามกรอบความคิดที่ส่งเสริมการแก้ข้อขัดแย้งหรือปัญหาของนักเรียน เช่น สอนให้นักเรียนมียุทธวิธีในการปฏิบัติเพื่อจัดการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติเชิงบวกในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างนักเรียน และส่งเสริมการให้นักเรียนได้พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ครูมีความเชื่อเกี่ยวกับการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่สอดคล้องกับกรอบความคิดในเชิงทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ และสะท้อนให้เห็นถึงการมีความสามารถในการปฏิบัติการสอนตามทฤษฎีดังกล่าวได้ โดยครูได้บูรณาการการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งไว้เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของหลักสูตร และได้เสริมสร้างให้นักเรียนมีความสามารถในการจัดการภายในห้องเรียนกับปัญหาข้อขัดแย้ง โดยอาศัยการมีประสบการณ์ที่หลากหลาย

บุฟอร์ด (Buford. 1997 : 5688 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อการเรียนการสอนระดับอนุบาล ได้ข้อเสนองจากผลการวิจัย พบว่า การสอนชั้นอนุบาลควรเน้นพัฒนาการอารมณ์เป็นลำดับแรก การพัฒนาการทางร่างกายเป็นลำดับถัดมา และควรมีกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กมีกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กมีกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองให้มากที่สุด

มอนตาญ (Montague. 1998 : 702- A) ได้ศึกษาการเรียนรู้การเขียนของนักเรียนอนุบาลที่พูด 2 ภาษา พบว่า มีผู้ปฏิบัติต่าง ๆ คิดหาประสิทธิภาพของการสำรวจการเรียนรู้ 5 วิธีการของการใช้ 2 ภาษา ของเด็กอนุบาล เพื่อจะได้เขียนได้ ขณะที่การใช้ 2 ภาษาจะผูกพันกับกระบวนการเรียนที่เป็นหลักสูตรของโรงเรียน ข้อมูลที่รวบรวมประจำวัน การได้ยิน และการบันทึกวีดีโอเทป การสัมภาษณ์นักเรียน ทดลองการเรียนรู้เพื่อวัดทักษะการมีส่วนร่วมในการพูดภาษาสเปนหรือฟิงบ้างโดยสมาชิกครอบครัวเป็นระยะ ๆ การศึกษาแสดงให้เห็นว่าผลสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้ทางภาษาของเด็กอนุบาล พัฒนาการของการใช้ 2 ภาษาร่วมกัน รวมถึงการคิดสร้างสรรค์รู้จักแบ่งผลประโยชน์ของตนเองและสาธารณะ กลุ่มขุนนางจึงให้ความสำคัญกับการอ่านออกเขียนได้มากในกระบวนการปฐมนิเทศในการจัดหลักสูตรของโรงเรียนนั้น ๆ

อัลบิวรี่ (Albury. 1999 : 5687 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาเกณฑ์สำหรับก่อตั้งโรงเรียนอนุบาลประจำตำบล จากผลการวิจัย พบว่า เกณฑ์การจัดตั้งต้องพิจารณาถึง

สถานการณ์ งบประมาณ การสรรหาครู โครงสร้างของหลักสูตรให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง และความต้องการของชุมชน

พิก (Peak. 1999 : 2261-A) ได้ศึกษาการเรียนเพื่อไปโรงเรียนในญี่ปุ่นการเปลี่ยนแปลง จากบ้านสู่โรงเรียนของเด็กก่อนประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า

ตอนที่ 1 เป็นการตอบคำถามหรือข้อสงสัยที่ว่า พ่อ-แม่ ผู้ปกครองมี การเตรียมลูกของตน เพื่อให้มีพฤติกรรมที่ทางโรงเรียนก่อนประถมศึกษาต้องการอย่างไร จากการสัมภาษณ์ พบว่า คุณแม่ชาวญี่ปุ่นคิดว่าพฤติกรรมของลูกขณะอยู่ที่บ้านกับอยู่ที่ โรงเรียน แตกต่างกัน ชีวิตของลูก ๆ ที่อยู่บ้านจะต้องเป็นไปตามกฎหรือกติกาที่ว่า ต้องตามใจ หรือเอาใจและยืคความต้องการของตน แต่ชีวิตในโรงเรียนจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาและ อุปสรรคต่าง ๆ ต้องกล้าแสดงความคิดเห็นและเข้ากับเพื่อน

ตอนที่ 2 เพื่อหาคำตอบข้อสงสัยที่ว่า โรงเรียนก่อนประถมศึกษาในญี่ปุ่น จัดบรรยากาศการเรียนการสอนอย่างไร เช่น การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ห้องเรียน บุคลากรที่รับผิดชอบรายการการจัดกิจกรรมประจำวันในชั้นเรียนพบว่า ทั้ง โครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียนและกิจกรรมประจำวันของเด็กต่าง ๆ ไม่ได้เขียนเอาไว้เป็น ภาษาลักษณะอักษร โดยเฉพาะหลักสูตรเพื่อเตรียมสร้างพื้นฐานทางลักษณะนิสัย และทัศนคติ ของเด็ก

ตอนที่ 3 เพื่อตอบคำถามที่ว่า เด็ก ๆ ชาวญี่ปุ่นเปลี่ยนจากชีวิตในบ้านไปสู่ โรงเรียนได้อย่างไร พบว่า เด็ก ๆ จะผ่านพิธีกรรมก่อนไปโรงเรียนวันแรก ความยากลำบาก ในการปรับตัวและปัญหาพฤติกรรม

แบลค (Black. 2001 : 3304 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพ ทางสังคมและรูปแบบของการสื่อสารในเด็กก่อนวัยเรียนที่มีความคุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกัน ผลการวิจัย พบว่า ความแตกต่างของสถานภาพทางสังคมในรูปแบบของการสื่อสาร จะมี ความสัมพันธ์กับเพศ และสภาพของเด็กที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกัน เด็กหญิงจะมีสัดส่วนของ การพูดคุยต่อเนื่องสูงกว่าเด็กเพศชาย แต่เด็กชายมีสัดส่วนของการพูดคุยแบบไม่ต่อเนื่องสูงกว่า เด็กหญิง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยส่วนใหญ่โดยรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย

ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นมากกว่าครูผู้สอน ปัญหาการจัดการศึกษาปฐมวัย ที่มี ความเร่งด่วน คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ได้แก่ การจัดสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสมกับนักเรียนระดับ การศึกษาระดับปฐมวัย ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้บริหาร ไม่มี เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศติดตามการเรียนการสอน ด้านขออนุญาตเปิดทำการสอน ได้แก่ โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีวุฒินุบาลศึกษา/ปฐมวัย ด้านการดำเนินงานตามนโยบายการจัด การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้แก่ การจัดวัสดุ สื่อและอุปกรณ์การจัดการศึกษา ไม่เพียงพอ ด้านการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ได้แก่ การจัดพื้นที่สำหรับนอนและ เครื่องนอนไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดเอกสารคู่มือประกอบหลักสูตรที่จะนำมาใช้ในการเรียน การสอน เวลาที่ใช้ในการเตรียมการสอนไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พัฒนาการของเด็ก และขาดความรู้ความชำนาญในการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น ให้นักเรียนได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง ครูขาดการเตรียมแผนการจัดประสบการณ์ ก่อนทำการสอน และครูไม่ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายในกระบวนการเรียนการสอน จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ว่ามีการดำเนินงาน เกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาอยู่ในระดับใด เพื่อ ใช้เป็นแนวทางพัฒนางานที่รับผิดชอบ และเป็นแนวทางแก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางาน ให้มีประสิทธิภาพ และก้าวหน้าต่อไป